

ДОСЛІДЖЕННЯ

ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ДО СТІЙКОСТІ

КВІТЕНЬ 2025
ООН ЖІНКИ

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK

ЖІНОЧИЙ
ЕНЕРГОКЛУБ
УКРАЇНИ

UN
WOMEN

ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ДО СТІЙКОСТІ

ООН ЖІНКИ
Квітень 2025

© 2025 ООН Жінки. Всі права захищено.

Дослідження реалізовано ГО «Жіночий енергетичний клуб України» в межах проєкту ООН Жінки «Посилення жіночого лідерства для стійких і мирних суспільств», що фінансується урядом Данії.

Погляди, висловлені в цій публікації, неляжать авторам і авторкам та не обов'язково відображають погляди ООН, агенції ООН-Жінки чи будь-яких пов'язаних з ними організацій.

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK

ЖІНОЧИЙ
ЕНЕРГОКЛУБ
УКРАЇНИ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

З початку повномасштабної війни у 2022 році російські війська неодноразово атакували українські електростанції та іншу енергетичну інфраструктуру. У 2024 році відключення електроенергії в більшості регіонів України тривали до 2 000 годин. Управління ООН з прав людини повідомило, що з 22 березня по 31 серпня 2024 року відбулося дев'ять хвиль атак, які пошкодили або зруйнували об'єкти з виробництва, передачі та розподілу електроенергії. Атаки на енергетику вплинули на всі аспекти економічного, соціального та цивільного життя країни.

Атаки на енергетичну інфраструктуру мають значний вплив на всіх українців, особливо взимку, коли холодна погода та скорочення світлового дня збільшують попит на електроенергію на 20-25 відсотків. Ці атаки мають специфічні наслідки для жінок і дівчат. Відключення електроенергії заважає жінкам працювати та забезпечувати свої родини. Відсутність електроенергії впливає на приготування та зберігання їжі, що змушує жінок, які й так несуть непропорційний тягар догляду, витратити більше часу на домашні справи. Як наслідок, вони з меншою ймовірністю братимуть участь у робочій силі. Жінки, які працюють вдома, також страждають від відключень електроенергії. Хоча деякі підприємства мають генератори, витрати на їх експлуатацію можуть бути непомірно високими.

Для реагування на кризу було проведено кілька досліджень, щоб вивчити вплив енергетичної кризи в Україні на цивільне населення. Ці дослідження були зосереджені на зборі даних про атаки на енергетичну інфраструктуру та їхній загальний негативний вплив на права людини. Однак наявні звіти не містять детального аналізу того, як жінки переживають кризу на відміну від чоловіків або які вони мають особливі потреби.

Щоб заповнити цю прогалину, Структура ООН Жінки у партнерстві з Жіночим енергетичним клубом

України провела дослідження гендерних аспектів енергетичної кризи в Україні. Мета полягає в тому, щоб визначити шляхи пом'якшення негативного впливу на вразливі групи, зокрема на жінок і дівчат. Дослідження «Гендерний вимір енергетичної кризи в Україні: шляхи до стійкості» аналізує ключові аспекти того, як енергетична криза впливає на жінок, визначає перешкоди для доступу до енергетичних ресурсів і пропонує практичні рекомендації щодо підвищення стійкості жінок і домогосподарств у цьому контексті.

Сабін Фрейзер Гюнеш
Представниця ООН Жінки в Україні

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Для Жіночого енергетичного клубу України це дослідження стало не лише професійним завданням, а й глибоко особистою справою. Ми щиро вдячні ООН Жінки за довіру та можливість здійснити ґрунтовний аналіз гендерних аспектів енергетичної кризи, зробити це дослідження практичним інструментом для урядових структур, міжнародних партнерів і громадянського суспільства у формуванні політик, чутливих до потреб жінок і дівчат, у період відновлення та трансформації України.

Енергетичний сектор України з перших днів повномасштабного вторгнення перебуває під постійними атаками. Пошкоджено понад 63 тисячі об'єктів енергетичної інфраструктури. Лише у 2024 році ми втратили більше ніж 10 ГВт генеруючих потужностей. Але ця криза — не лише про енергетику. Це про життя людей. І, на жаль, першими і найсильніше її наслідки відчувають жінки.

Відсутність електроенергії та опалення — це не лише холод і темрява. Це неможливість працювати, вчитися, піклуватися про родину. Це знецінення зусиль жінок, які намагаються втримати на собі домашній побут, догляд за дітьми, роботу та власне емоційне здоров'я — все в умовах постійної нестабільності. Через відключення світла й інтернету багато хто втрачає доступ до заробітку, а базові речі — приготування їжі, прання, тепло — стають фізично та емоційно виснажливими. Адже були і є ситуації, коли електроенергія доступна лише кілька годин на добу, і саме в цей час ти маєш встигнути зробити все, хоча на годиннику може бути третя година ночі.

Рішення, які могли б частково полегшити ситуацію — як-от генератори чи накопичувачі енергії — залишаються недосяжними для більшості населення через високу вартість. А темні вулиці — це ще й загроза безпеці, особливо для жінок та дівчат.

Сьогоднішня енергетична криза — це виклик не лише для інфраструктури, а й для людської гідності. Ми віримо, що стійке відновлення України можливе

лише з урахуванням жіночого голосу, досвіду та потреб. Цей голос має бути почутим.

Неможливо відновлювати країну, залишаючи жінок у темряві — як буквально, так і символічно. У кожному темному вікні своя історія боротьби, болю та віри в майбутнє.

Ми переконані: відновлення України має ґрунтуватися не лише на технічних рішеннях, а й на забезпеченні рівних прав і можливостей для кожного, зокрема для жінок і дівчат.

Валентина Белякова
Президентка Жіночого енергетичного клубу України

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ	6
ВСТУП	9
1 ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ: РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ	12
1.1 Соціально-побутові виклики та збільшення навантаження на жінок	13
1.2 Енергетична криза і соціальні відмінності	19
1.3 Вимкнення світла і безпека	22
1.4 Енергетична криза та якість життя в громаді	23
1.5 Вплив відключень електроенергії на добробут	24
1.6 Енергетична стійкість: дії влади, альтернативні джерела та громадська участь	26
2 СТІЙКІСТЬ В УМОВАХ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ПОГЛЯД ЖІНОК	29
2.1 Вплив енергетичної кризи на повсякдення	30
2.2 Економічна вразливість та зайнятість	31
2.3 Адаптаційні стратегії та рішення	32
2.4 Гендерні бар'єри у впровадженні енергоефективних рішень	33
2.5 Рекомендації жінок для стійкого майбутнього	34

3 РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК В ЕНЕРГЕТИЦІ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДІЙ ВІД ЕКСПЕРТІВ	36
3.1 Вплив енергетичної кризи на різні групи населення	37
3.2 Політика підтримки та державні ініціативи	39
3.3 Інституційна взаємодія: громадський сектор, бізнес, влада	40
3.4 Гендерно відповідальний підхід у формуванні політик	43
ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ	45

РЕЗЮМЕ

Масовані атаки на енергетичну інфраструктуру України призвели до однієї з найсерйозніших криз у соціально-економічному житті населення. Наслідки цієї кризи відчутні в усіх сферах. Водночас як у відповідях на опитування, так і в обговореннях у фокус-групах жінки зазначали, що стикаються зі значними, відмінними від чоловіків викликами внаслідок енергетичної кризи. Найбільш уразливими групами є літні жінки, жінки в сільській місцевості, матері з дітьми та жінки з інвалідністю.

Ключові висновки

Вимкнення електроенергії посилюють для жінок тягар домашнього догляду. Енергетична криза в Україні значно збільшила навантаження на жінок у домашній та доглядовій сфері. Перебої з електроенергією та водою змушують витратити більше часу на побутові завдання. Стабільний доступ до електроенергії важливий для 93% респондентів/ок, особливо для жінок. Цей показник як «дуже важливий» назвали 84% жінок і лише 75% чоловіків. Найгостріше це питання постає серед молодих жінок (82% проти 66% молодих чоловіків).

Відключення електроенергії більше ускладнюють життя жінок (5,16 бала), аніж чоловіків (4,86 бала). Третина жінок (37%) вказує на величезні труднощі через відключення світла. 90% опитаних погоджуються, що жінкам стало важче доглядати дітей / рідних та виконувати домашню роботу; водночас про ускладнення для чоловіків згадують лише 69%. Учасники дослідження вважають, що найбільше від енергетичної кризи страждають жінки з дітьми (65%), особи з інвалідністю (64%) та люди старшого віку (63%).

Найбільші труднощі виникають у побуті (55%), опаленні (51%), зарядженні пристроїв (49%), приготуванні їжі (42%) та роботі / навчанні (42%). Жінки з дітьми частіше повідомляють про проблеми догляду (45% проти 20% загалом). 22% опитаних респондентів/ок користуються ліфтами для потрапляння до свого помешкання, з яких 62% відчують суттєві незручності, причому жінки частіше за чоловіків стикаються з цими проблемами, особливо серед

молоді (66% жінок проти 56% чоловіків) та літніх людей (72% жінок проти 55% чоловіків).

Енергетична криза загострює регіональні та соціальні відмінності. Енергетична криза в Україні створила додаткові виклики як у містах, так і в селах. За результатами опитування, 57% респондентів/ок вважають, що мешканці сільської місцевості частіше стикаються із додатковим навантаженням через енергетичну кризу. Найбільше труднощів відчують мешканки малих міст (41%), жінки з середнім достатком (38%) та середньою освітою (45%). Відповідно до рейтингової шкали, перебої з електроенергією найбільше ускладнюють життя жінкам у південно-східних областях, де 48% оцінили його як «надзвичайно ускладнює» порівняно з 31–33% в інших регіонах.

Вимкнення світла підвищують ризики безпеки. Відсутність стабільного електропостачання в Україні підвищила ризики безпеки, особливо через відсутність вуличного освітлення (88% опитаних). Жінки частіше виражають стурбованість (92% проти 85% чоловіків), особливо щодо безпеки дітей у темний час (64% проти 51% чоловіків). Основні ризики — відсутність освітлення на вулиці (62%), темрява вдома (57%) та небезпека на роботі (50%). Більшість користується ліхтариками та свічками (71%), встановлює резервне освітлення (28%) або обмежує пересування у темний час (27%).

Енергетична криза обмежує доступ до ключових послуг і соціальної підтримки. Енергетична криза в Україні погіршила якість життя, ускладнивши доступ до медичних послуг (зазначили 55% жінок проти

49% чоловіків), онлайн-навчання (зазначили 92% респондентів/ок) та цифрової активності (зазначили 81% жінок проти 71% чоловіків). Соціальна активність громад знизилася — 74% респондентів/ок вказують на обмеження, особливо серед жінок старше 36 років (41–42%) та мешканок південно-східних областей (45%).

Відключення електроенергії спричинили додаткове фінансове навантаження. Основним фінансовим тягарем для домогосподарств за час енергетичної кризи стало придбання генераторів, акумуляторів та павербанків — 34% респондентів/ок назвали це проблемою. Ще 26% заявили про брак альтернативних джерел живлення. Найбільше навантаження відчули жінки середнього віку (62%) та мешканки південно-східних областей (66%).

Молоді респондентки та сім'ї з дітьми частіше згадували про витрати на обладнання через вищу потребу в постійному доступі до електроенергії. Загалом 73% домогосподарств придбали додаткове обладнання: 26% — усе необхідне, 47% — частково, 6% — планують купити, а 21% — не купували.

Криза також створила ризики для зайнятості — 41% респондентів/ок побоюються втрати роботи чи доходу, особливо жінки середнього віку (51%).

Дії влади, необхідні для покращення доступу людей до енергії та робочих місць в енергетичному секторі.

Енергетичні виклики в Україні вимагають швидких рішень та альтернативних джерел енергії. Лише 2% респондентів/ок отримали підтримку від влади, хоч 56% оцінюють її дії як ефективні. Основний запит — фінансова допомога (49%) та забезпечення генераторами (79%). Готовність до перекваліфікації у сфері енергетики висловили 17%, переважно чоловіки (21% проти 13% жінок), але лише 9% знають про можливості навчання. Для залучення жінок у сектор енергетики потрібні інформаційні кампанії та освітні програми.

Результати фокус-груп показують, що жінки намагаються адаптуватися до енергетичної кризи. Для глибшого розуміння того, як жінки адаптуються до енергетичної нестабільності, було проведено якісне дослідження на основі фокус-груп із жінками.

Фокус-групи підтверджують, що на початку енергетичної кризи жінки виконували більше побутових завдань, але згодом навчилися адаптуватись та впроваджувати енергоефективні рішення. Серед основних викликів залишаються базові побутові незручності, труднощі з доступом до фінансових та адміністративних послуг, зростання доглядового навантаження та безпекові ризики через відсутність освітлення. Складність ситуації також залежить від ступеня пошкодження електромереж у різних регіонах, що створює нерівномірність у викликах для населення.

Учасниці фокус-груп зауважили про дискомфорт на роботі через проблеми з опаленням та інтернетом, а зростання вартості енергоносіїв погіршило фінансову стабільність, змушуючи економити та витратити на альтернативні джерела енергії. У відповідь на відключення електроенергії люди найчастіше використовують павербанки, енергозберігаючі лампи, ліхтарі та гірлянди на батарейках. Деякі інвестують в акумулятори та генератори, проте такі витрати є рідкісними через їх високу вартість.

Альтернативні джерела енергії для домогосподарств залишаються непоширеними через складність реалізації та фінансові бар'єри. Основні труднощі — висока ціна обладнання, довгий період окупності, брак знань і складні бюрократичні процедури.

Жінки заявили, що вони стикаються з додатковими бар'єрами у впровадженні енергетичних рішень через технічну складність, брак досвіду та гендерний розподіл обов'язків у сім'ї. Учасниці дослідження звертають увагу на нестачу програм і підтримки для залучення жінок до енергетичного сектору. Молодші жінки підтримують ідею навчальних програм з енергоефективності для підвищення обізнаності.

Для формування дієвих рекомендацій було проведено глибинні інтерв'ю з експертами у сфері енергетики. Глибинні інтерв'ю показали, що експерти оцінюють найбільший вплив енергетичної кризи на малозабезпечені верстви, людей з інвалідністю та жінок, відповідальних за догляд, які найчастіше стикаються з економічними та соціальними викликами. Вони зауважили, що основне навантаження у побутовій сфері лягло на жінок, які змушені поєднувати домашні справи з доглядом. Експерти вказують на обмежену обізнаність про державні програми

підтримки та наголошують на необхідності розвитку автономних джерел живлення, енергоефективних рішень та координації між владою, громадськими організаціями та бізнесом. Ключову роль у підтримці вразливих груп відіграють громадські організації через освіту, фінансування та адвокацію.

Бізнес може пом'якшити наслідки кризи через підтримку працівників та адаптацію процесів, але потребує фінансових стимулів та експертної підтримки. Партнерство між державою та бізнесом сприятиме стійкості та енергоефективності. Держава має підтримувати бізнес фінансово та розвивати інфраструктуру, забезпечуючи комплексну комунікацію на національному та локальному рівнях.

В Україні бракує міжнародного досвіду гендерно відповідального управління енергобезпекою, а також механізмів підтримки жінок у перекваліфікації та бізнесі. Громадський сектор може сприяти залученню жінок до відновлюваної енергетики.

Основні рекомендації дослідження

1. Державним органам влади та місцевому самоврядуванню:

- Запровадити комплексну підтримку вразливих груп через фінансову допомогу та консультаційні центри.
- Розробити гендерно відповідальні політики та освітні програми для жінок у сфері енергетики.
- Забезпечити доступність інформації про енергоефективні рішення.

2. Бізнесу й енергетичним компаніям:

- Інвестувати в автономні джерела живлення та енергоефективність.
- Підтримувати працевлаштування жінок у секторі енергетики.
- Розробити програми соціальної підтримки працівників.

3. Міжнародним організаціям та донорам:

- Спрямувати більше ресурсів на проекти підтримки гендерної рівності та розвитку жіночого підприємництва в енергетиці.
- Зміцнювати спроможність громадських організацій у сфері енергетичної безпеки.
- Фінансувати більше досліджень гендерних аспектів енергетики.

4. Громадським організаціям та активістам:

- Проводити адвокаційні кампанії та освітні заходи з енергоефективності для:
 - жінок, особливо з вразливих груп (жінки похилого віку, сільські жінки, жінки з дітьми, жінки з інвалідністю) для підвищення їх енергетичної грамотності та доступу до програм підтримки;
 - жінок-підприємниць з малого та середнього бізнесу — для оптимізації енергоспоживання та зниження витрат;
 - сільського населення — з акцентом на автономні та відновлювані джерела енергії;
 - місцевих громад і домогосподарств — щодо енергозбереження та популяризації автономних рішень (сонячні панелі, біогазові установки тощо), а також розробки проектів підтримки населення, зокрема ВПО та вразливих груп, щодо впровадження енергоефективних рішень;
 - навчальних закладів — розробити навчальні програми з енергоефективності для молоді та місцевих спеціалістів.
- Підтримувати жіноче підприємництво через навчальні програми.
- Розвивати партнерства з бізнесом для підтримки жіночих ініціатив.

ВСТУП

Енергетична криза в Україні, спричинена повномасштабною війною, має комплексний вплив на різні аспекти життя громадян, зокрема на жінок і дівчат, які несуть непропорційно високе навантаження через зростання обов'язків у сфері догляду, економічну нестабільність та загрозу соціальної ізоляції. В умовах цієї кризи критично важливо дослідити гендерні аспекти енергетичної вразливості та розробити стратегії, що враховують особливі потреби жінок для посилення стійкості суспільства.

ООН Жінки, спираючись на бачення рівності, закріплене у Статуті Організації Об'єднаних Націй, працює над усуненням дискримінації щодо жінок і дівчат, розширенням прав і можливостей жінок та досягненням рівності між жінками і чоловіками як партнерами і бенефіціарами розвитку, прав людини, гуманітарної діяльності, миру та безпеки.

В Україні діяльність ООН Жінки зосереджена на підтримці уряду та громадянського суспільства у просуванні гендерної рівності та впровадженні національних і міжнародних зобов'язань щодо гендерної рівності та прав жінок. В Україні ООН Жінки реалізує заходи для досягнення таких стратегічних цілей: гендерно відповідальне врядування, лідерство та «Жінки, мир, безпека», розширення економічних можливостей і масштабування, гуманітарне реагування й координація.

З початку повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року енергетична інфраструктура України зазнала численних атак з боку Російської Федерації. [За даними](#) Міністерства енергетики України, протягом трьох років війни було здійснено понад 30 масованих комплексних атак на об'єкти енергетичної інфраструктури країни, що призвело до значних руйнувань та пошкоджень.

Особливо інтенсивними були обстріли в період з жовтня 2022 року до лютого 2023 року, коли Росія систематично завдавала ударів по енергетичних об'єктах України, зокрема по теплових електростанціях, підстанціях та системах передачі електроенергії. Ці атаки спричинили значні перебої в електропостачанні та інші проблеми в енергетичному секторі країни.

Збитки були значними: [до червня 2024 року близько 73%](#) енергоблоків теплових електростанцій (ТЕС) стали непрацездатними. Втрата потужностей електроенергії в Україні станом на липень 2024 року оцінювалася у 9 ГВт, що становило приблизно половину пікового споживання електроенергії в країні за попередній зимовий період. Загалом, [за оцінками експертів](#), від початку війни Україна втратила понад 40 ГВт електрогенерації. Це означає, що з довоєнних 55 ГВт потужностей залишилося менше ніж 20 ГВт. У відповідь на це енергетичний сектор був змушений впровадити загальнонаціональні відключення електроенергії.

Фінансові втрати також дуже суттєві. [За даними Forbes Україна](#), прямі збитки енергетичного сектору України оцінюються в понад 16,1 млрд дол., з яких найбільші втрати спричинені руйнуванням об'єктів генерації електричної енергії (8,5 млрд дол.), магістральних ліній передачі електроенергії (2,1 млрд дол.) та нафтогазової інфраструктури (3,3 млрд дол.).

Ці дані підкреслюють масштаб руйнувань, завданих енергетичній інфраструктурі України внаслідок військових дій, та виклики, з якими стикається країна у відновленні та забезпеченні стабільного енергопостачання.

Часті відключення електроенергії негативно вплинули на життя українців, зачіпаючи опалення, освітлення та водопостачання в будинках і офісах, а також приготування їжі, зберігання продуктів, телекомунікації, транспорт і мобільність людей. Під час масованих атак на енергетичну інфраструктуру України в період з жовтня 2022 року до лютого 2023 року в деяких регіонах, зокрема в Харкові, спостерігалися перебої в роботі системи оповіщення

про повітряну тривогу через відключення електроенергії. Це призводило до того, що екстрені служби були змушені особисто інформувати мешканців про небезпеку.

Отже, протягом зими 2023–2024 років та літа 2024 року Україна зіткнулася зі значними викликами в енергетичному секторі через дефіцит електроенергії, спричинений пошкодженням інфраструктури внаслідок військових дій.

Зима 2023–2024 років

У зимовий період 2023–2024 років дефіцит електроенергії в Україні сягав 9 ГВт, що втричі перевищувало показники осені та зими 2022 року. Це призвело до регулярних відключень електропостачання для населення та промисловості. Основною причиною дефіциту були масовані атаки на теплові електростанції (ТЕС) та гідроелектростанції (ГЕС), які забезпечували пікове споживання електроенергії вранці та ввечері. Внаслідок цього споживачі часто залишалися без світла саме в ці години.

[За даними порталу Українська енергетика](#), у перший воєнний опалювальний сезон, протягом листопада 2022 року – лютого 2023 року, споживання електроенергії населенням та промисловістю України знизилось на 42,5% як порівняти з відповідним періодом 2021–2022 рр. до 18,9 млрд кВт·год. Тоді населення спожило 11,3 млрд кВт·год, промисловість — 7,6 млрд кВт·год. У той період промисловість продемонструвала спад споживання електроенергії на 57,3%, населення — на 25,1%.

Літо 2024 року

У літні місяці 2024 року, зокрема в липні, ситуація з електропостачанням залишалася складною. Відключення електроенергії тривали загалом 582 години, що становило 78% часу місяця. Протягом 18 днів липня відключення діяли цілодобово. Червень та липень також стали місяцями з максимальним імпортом електроенергії в об'єднану енергетичну систему України, проте це не дозволило повністю компенсувати дефіцит потужностей в енергосистемі.

Загалом у 2024 році відключення електропостачання для населення тривали 1 951 годину – про це свідчать [узгаальнені дані](#), оприлюднені на порталі Energy Map.

Ці обставини підкреслюють необхідність подальшого зміцнення та відновлення енергетичної інфраструктури України для забезпечення стабільного електропостачання в умовах триваючих викликів.

Сестринські агентства ООН, як-от Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), Програма розвитку ООН (ПРООН) та Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), відреагували на цю кризу, ініціювавши дослідження щодо впливу енергетичної кризи в Україні на цивільне населення. Зокрема, у вересні 2024 року було опубліковано бюлетень УВКПЛ-ХММП [«Атаки на енергетичну інфраструктуру України: шкода цивільному населенню»](#), який зосереджується на зборі даних про напади на енергетичну інфраструктуру та їхній загальний негативний вплив на людей з точки зору порушення прав людини. Загальний контекст впливу атак на енергетичну інфраструктуру згадується у [дослідженні ПРООН](#). Однак ці звіти не заглиблюються у детальний аналіз того, як жінки відчувають кризу інакше за чоловіків та які саме потреби вони мають.

Щоб заповнити цей інформаційний пробіл, необхідно провести дослідження щодо гендерних аспектів енергетичної кризи в Україні та ідентифікації шляхів мінімізації її негативного впливу на вразливі групи, зокрема жінок і дівчат.

Основна мета дослідження «Гендерний вимір енергетичної кризи: шляхи до стійкості» — ідентифікувати ключові аспекти впливу енергетичної кризи на жінок, визначити бар'єри у доступі до енергетичних ресурсів, а також запропонувати практичні рекомендації для підвищення стійкості жінок та домогосподарств у цій сфері.

Методологія дослідження охоплює кількісні та якісні методи збору й аналізу даних. Підхід забезпечує цілісне висвітлення проблеми, з урахуванням соціально-демографічних характеристик респондентів/ок і специфіки викликів, з якими стикаються жінки під час енергетичної кризи.

Дослідження містить два компоненти:

- кількісний компонент: 1000 особистих інтерв'ю з громадянами України 18 років і старше;
- якісний компонент: 1 фокус-група з жінками працездатного віку (18–60 років) та 5 експертних інтерв'ю з фахівцями у темі енергетики від бізнесу, аналітичних структур та громадських організацій.

Кількісний компонент

Метод опитування: CAPI (Computer Assisted Personal Interviewing; анкетне інтерв'ю face2face, з використанням планшета).

Обсяг вибіркової сукупності: 1000 осіб.

Опис вибірки: громадяни/ки віком 18 років та старше, які проживають на підконтрольних Україні територіях. Вибірка квотна стратифікована, згідно з актуальними даними Державної служби статистики України. Вибірка репрезентативна за областю проживання, типом поселення, віком та статтю.

Похибка репрезентативності вибірки: з довірчим інтервалом 0,95 (без врахування дизайн-ефекту) не перевищує:

- для значень, близьких до 50% — +/- 3,1%;
- для значень, близьких до 25 або 75% — 2,68%;
- для значень, близьких до 10 або 90% — 1,86%;
- для значень, близьких до 5 або 95% — 1,35%;
- для значень, близьких до 1 або 99% — 0,62%.

Терміни дослідження: 11–22 січня 2025 року

Якісний компонент

Метод дослідження:

- Фокус-група з жінками працездатного віку
- Експертні напівструктуровані інтерв'ю

Обсяг вибірки:

- 1 фокус-група (10 учасниць)
- 5 експертів

Інформанти:

- Фокус-група: жінки з різних областей України та різного віку (18–60 років)
- Експертні інтерв'ю: експерти та експертки в енергетичній сфері від бізнесу, аналітичних структур і громадських організацій.

Дати дослідження: 15 лютого – 8 березня 2025 року.

Дослідження може стати важливим інформаційним ресурсом для різних груп стейкхолдерів, зокрема:

1. Державних органів влади та місцевого самоврядування:

- допоможе урядовцям та місцевим адміністраціям розробити ефективні програми підтримки жінок та вразливих груп населення в умовах енергетичної нестабільності;
- містить рекомендації щодо покращення доступу жінок до фінансових механізмів підтримки (гранти, пільгові кредити на енергоефективність);
- дозволить врахувати специфіку жіночого досвіду у формуванні державної політики з відновлення енергетичної інфраструктури завдяки інформації про гендерні бар'єри.

2. Бізнесу та енергетичних компаній:

- для кращого розуміння потреб домогосподарств та адаптації своїх послуг, орієнтуючись на гендерні особливості споживання енергоресурсів;
- для розробки програм корпоративної соціальної відповідальності, спрямованих на підтримку жінок та малозабезпечених сімей;
- для впровадження гендерно відповідальних ініціатив для забезпечення рівного доступу жінок до працевлаштування у сфері енергетики.

3. Міжнародних організацій та донорів:

- забезпечить додатковий аналіз ситуації щодо участі жінок в енергетичному секторі України, що може стати основою для міжнародних проєктів та програм допомоги;
- допоможе міжнародним партнерам розробити таргетовані ініціативи для подолання проблем, зокрема нерівного доступу жінок до інформації про енергоефективні технології та фінансування.

4. Громадських організацій та активістів:

- допоможе неурядовим організаціям у створенні адвокаційних кампаній, спрямованих на подолання гендерних бар'єрів у доступі до енергетичних ресурсів;
- може слугувати основою для навчальних програм, що підвищують обізнаність жінок щодо альтернативних джерел енергії та методів енергозбереження.

ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ: РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

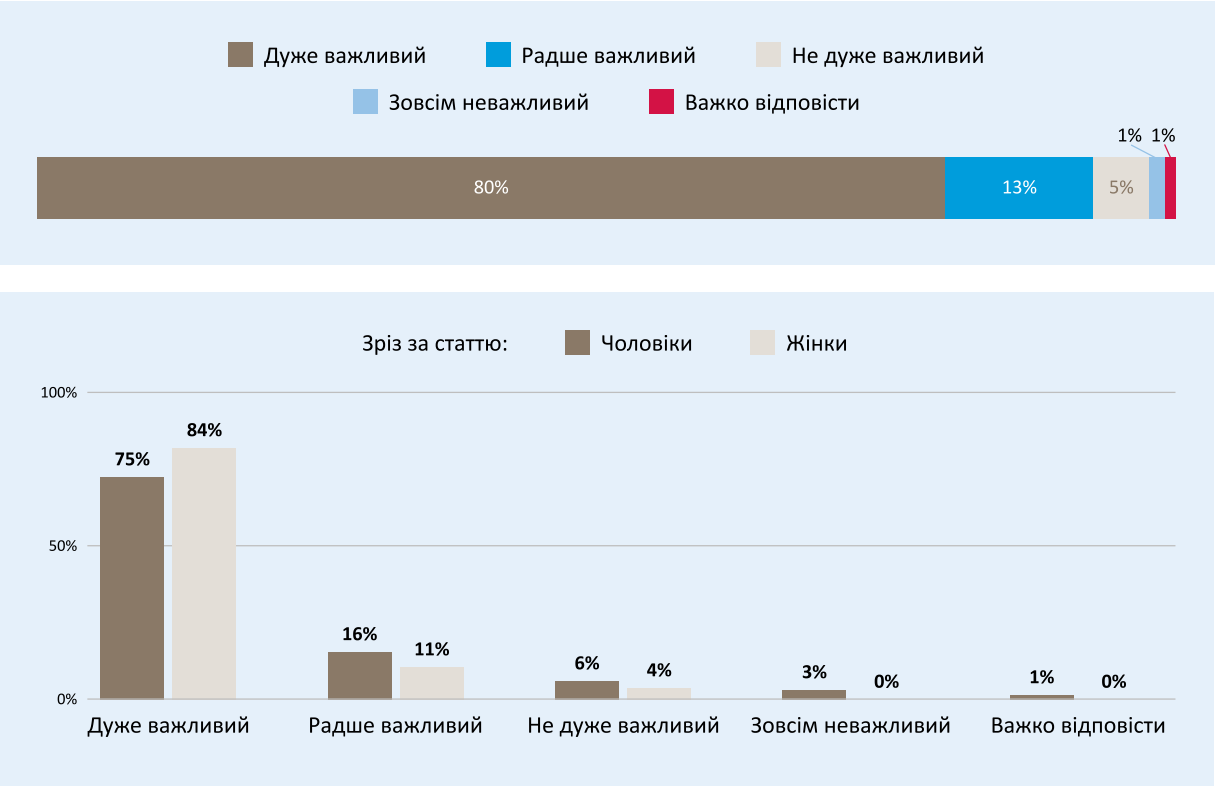
Енергетична криза в Україні стала одним із найбільш серйозних викликів для соціально-економічного життя населення. Наслідки кризи відчутні в усіх сферах, проте їхній вплив на жінок є особливо значним через їх традиційно високу залученість у домашню та доглядову працю, а також обмежений доступ до фінансових і технічних ресурсів. В умовах дефіциту електроенергії, зростання вартості комунальних послуг та зміни ринку праці жінки зіткнулися з низкою специфічних викликів, які мають довгострокові наслідки для їхньої соціальної та економічної безпеки.

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВІ ВИКЛИКИ ТА ЗБІЛЬШЕННЯ НАВАНТАЖЕННЯ НА ЖІНОК

Одним із найпомітніших наслідків енергетичної кризи стало зростання рівня навантаження на жінок у сфері домашньої та доглядової праці. Відсутність стабільного енергопостачання та водопостачання призвела до потреби в додатковому часі та ресурсах для виконання щоденних завдань. За результатами проведеного опитування, стабільний доступ до електроенергії важливий для 93% респондентів/ок опитування. Це питання більш актуальне для жінок:

про високу потребу у сталому електропостачанні зазначають 84% жінок, і лише 75% чоловіків (рис. 1.1). Найбільше гендерний тренд виражений серед молодих жінок, віком 18–35 років. На високу важливість вказали 82% молодих жінок, проти 66% молодих чоловіків. У старших вікових групах відмінність між відповідями обох статей зберігається, але менш виражена.

РИС. 1.1.
Наскільки важливим для Вас є стабільний доступ до електроенергії у Вашій повсякденній діяльності?

Значна частка респондентів/ок (61%) не бачать значних відмінностей у тому, як енергетична криза впливає на чоловіків і жінок (рис. 1.2). Однак близько третини (30%) опитаних вважають, що відсутність

енергії створює більше навантаження саме на жінок. Серед тих, хто підтримує цю точку зору, переважають жінки (36%) порівняно з чоловіками (22%) (рис. 1.3).

РИС. 1.2.
Як Ви вважаєте, чи впливає енергетична криза по-різному на навантаження (кількість роботи чи хатніх обов’язків) чоловіків і жінок?

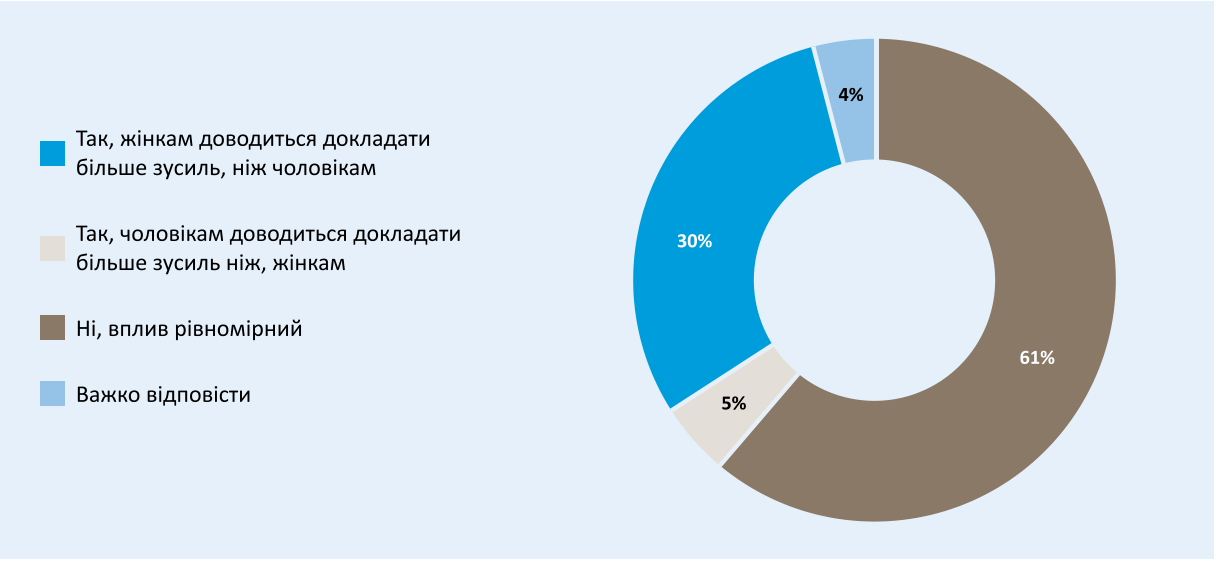

РИС. 1.3.
Як Ви вважаєте, чи впливає енергетична криза по-різному на навантаження (кількість роботи чи хатніх обов’язків) чоловіків і жінок?

Важливо зазначити, що жінки оцінюють наслідки вимкнення електроенергії як суттєві (5,16), тоді як чоловіки — як помірні (4,86) (рис. 1.4). Також про надзвичайні ускладнення згадала третина жінок (37%) і чверть чоловіків (27%) (рис. 1.5). Найважче доводиться жінкам із південно-східних областей, тут про критичний вплив (7 балів) вказують 48% жінок проти 31–33% в інших регіонах.

РИС. 1.4.
Наскільки сильно відключення світла ускладнюють вам життя, на даний час (цієї зими)?
(середня оцінка за шкалою від 1 до 7, де 1 — зовсім не ускладнюють, 7 — надзвичайно ускладнюють) *Географічна особливість унікальна для жінок

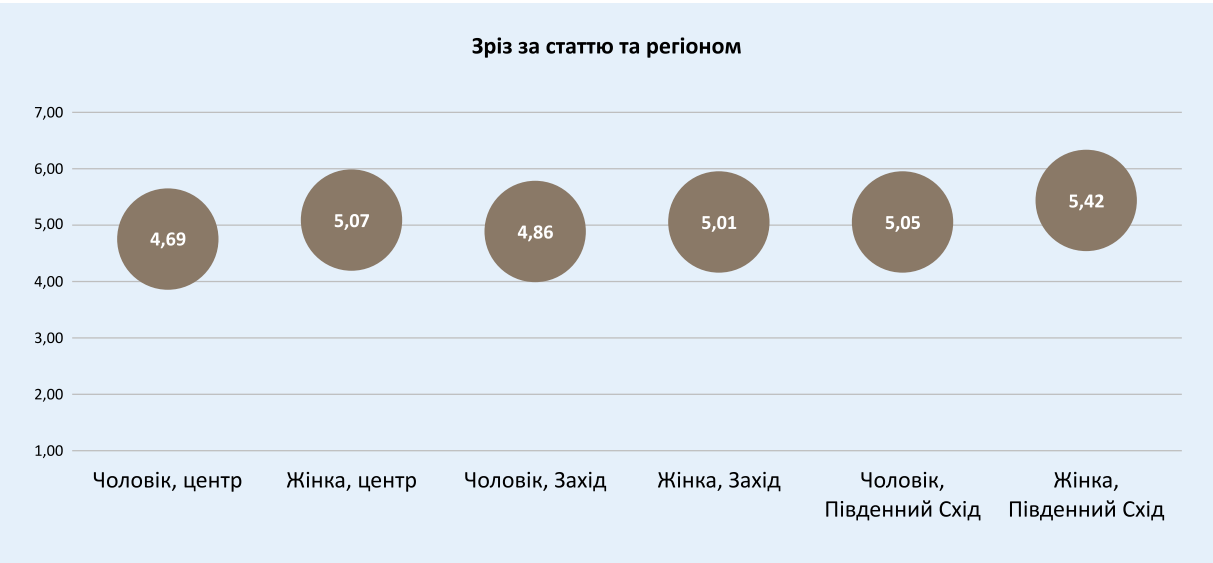
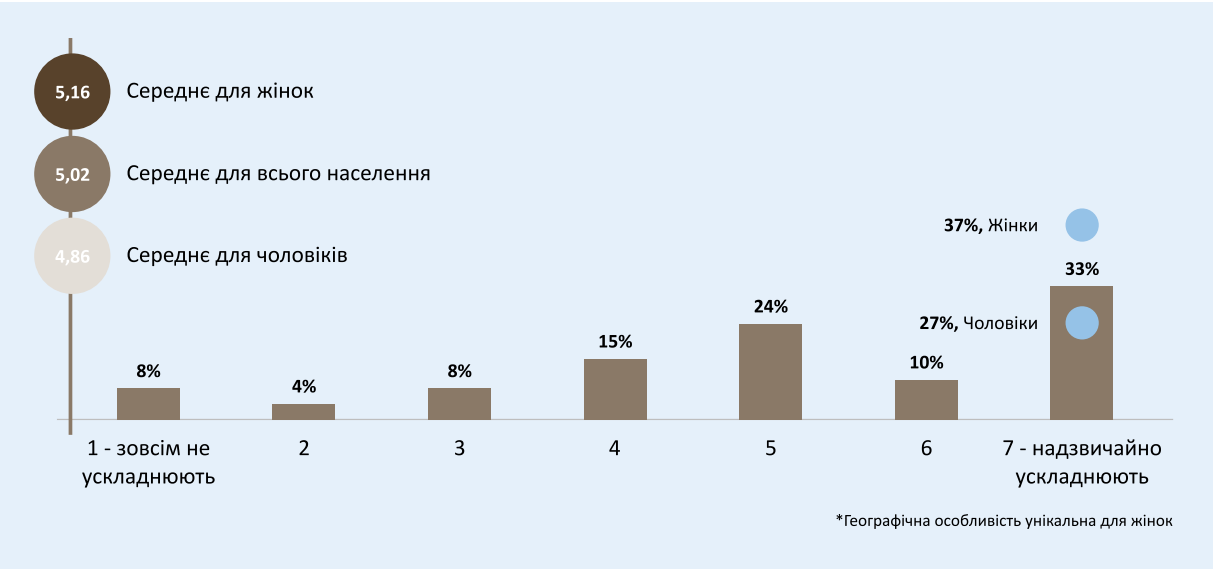

РИС. 1.5.
Наскільки сильно відключення світла ускладнюють вам життя, на даний час (цієї зими)?
(середня оцінка за шкалою від 1 до 7, де 1 – зовсім не ускладнюють, 7 – надзвичайно ускладнюють)

Найбільше відключення світла спричиняють дискомфорт у таких аспектах життя: побутові справи (55%), опалення (51%), зарядження пристроїв (49%), приготування їжі (42%), робота / навчання (42%). Жінки, які мають дітей, до цього переліку додають догляд (45% проти 20% від населення загалом). Помітно, що дискомфорт у хатніх справах (прибирання, готування, догляд за дітьми) частіше згадують жінки, ніж чоловіки.

Більшість респондентів/ок (90%) погоджуються з тим, що саме жінкам стало важче доглядати за дітьми та родичами, а також виконувати хатні справи під час відключень світла (рис. 1.6). Водночас лише 69% респондентів/ок заявляють про ускладнення для чоловіків у цьому контексті (рис. 1.7).

Зокрема, 80% опитаних, які доглядають дітей або родичів, повідомляють про негативний вплив відключень електроенергії на їхні можливості догляду (рис. 1.8).

РИС. 1.6.
Якою мірою Ви погоджуєтесь із твердженням: «Через відключення світла жінкам стало важче доглядати дітей / рідних і виконувати домашню роботу»?

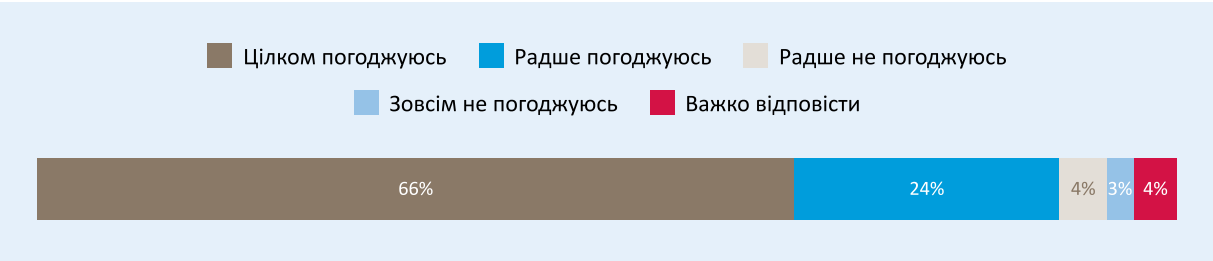

РИС. 1.7.
Якою мірою Ви погоджуєтесь із твердженням: «Через відключення світла чоловікам стало важче доглядати дітей/рідних і виконувати домашню роботу»?

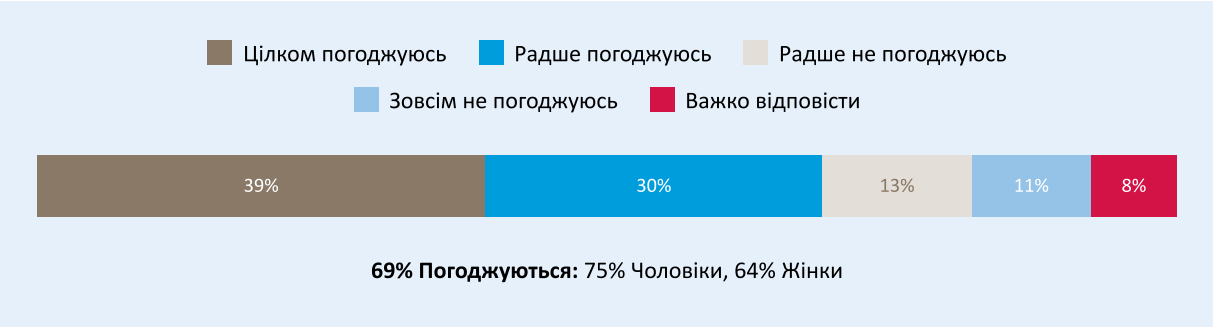
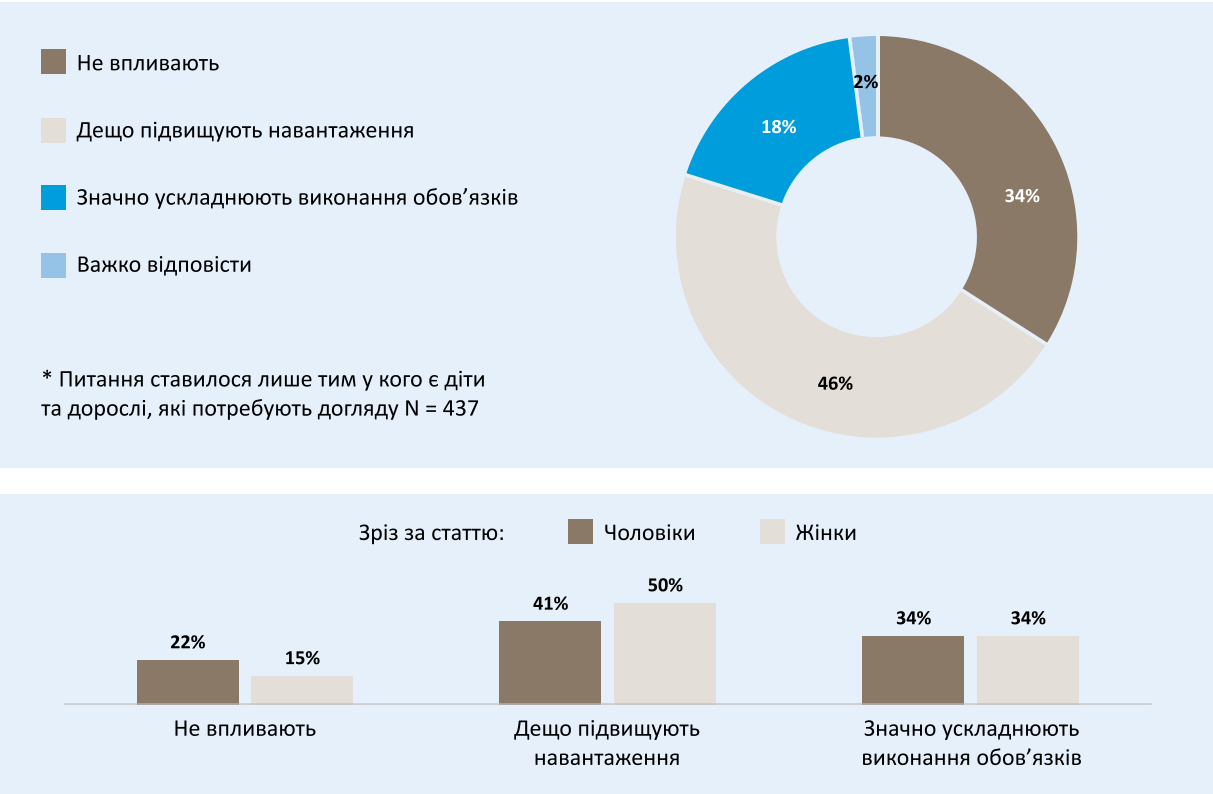

РИС. 1.8.
Як відключення електроенергії впливають на можливості Вашої родини доглядати дітей чи дорослих, які потребують догляду?

Відключення світла суттєво впливають на приготування їжі у 32% родин опитаних (з них 3% зовсім не можуть готувати). Ще третина (35%) родин відчуває легкі незручності (рис. 1.9). Частіше дискомфорт у приготуванні їжі відчувають жінки з південно-східних областей (рис. 1.10).

РИС. 1.9.
Як відключення електроенергії впливає на приготування їжі у вашій родині?

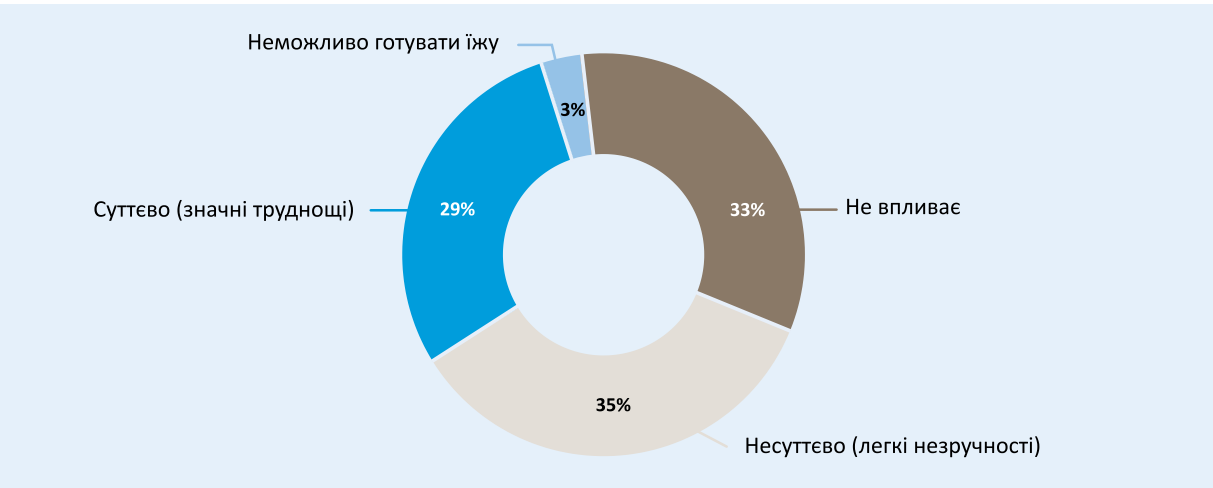
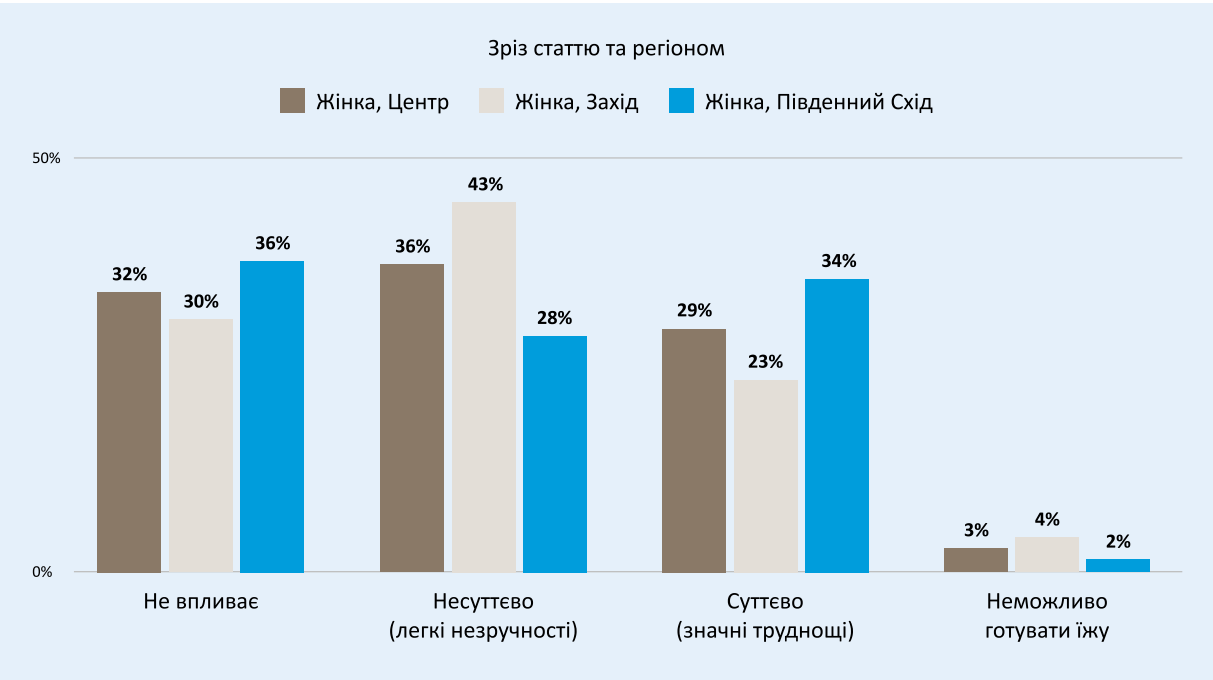
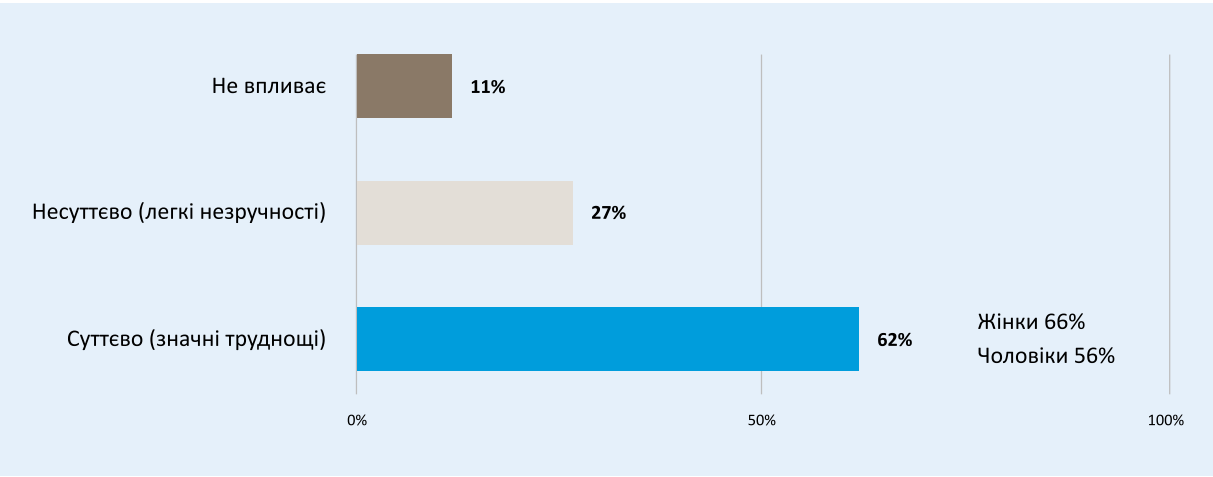

РИС. 1.10.
Як відключення електроенергії впливає на приготування їжі у вашій родині?

Як показало опитування, 22% родин користуються ліфтами, щоб потрапити у своє помешкання. З них 62% відчувають суттєві незручності: жінки — 66%, чоловіки — 56% (рис. 1.11). Особливо відчутна різниця серед літніх людей: суттєві незручності відчувають 72% жінок та 55% чоловіків.

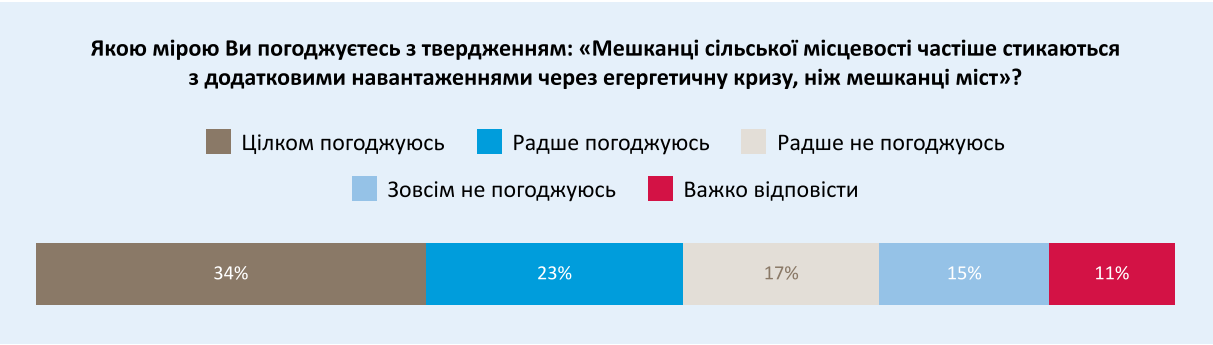
РИС. 1.11.
Як відключення електроенергії впливає на Ваш комфорт під час потрапляння на поверх, де розташована Ваша квартира?

ЕНЕРГЕТИЧНА КРИЗА І СОЦІАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ

Енергетична криза в Україні значно вплинула на життя населення, створюючи додаткові виклики як у містах, так і в сільській місцевості. Зростання цін на енергоносії та регулярні відключення електроенергії стали новою реальністю, з якою стикаються громадяни всієї країни. Проте цей вплив виявився нерівномірним, і залежно від регіону, статі, рівня доходів та освітнього статусу люди по-різному переживають наслідки енергетичних труднощів.

РИС. 1.12.
Розподіл відповідей на твердження: «Мешканці сільської місцевості частіше стикаються з додатковим навантаженням через енергетичну кризу, ніж мешканці міст»

Варто також зазначити, що навантаження на жінок частіше відзначають мешканки малих міст (41%) порівняно з мешканками обласних центрів (34%) та сіл (34%). Регіональні особливості також відіграють роль: мешканки Центру (42%) частіше визнають збільшення навантаження, ніж жінки з Заходу (38%) та Південного Сходу України (28%) (рис. 1.13).

Соціально-економічні фактори значно впливають на те, як люди сприймають виклики кризи. Дослідження продемонструвало, що більшість респондентів/ок (57%) вважають, що мешканці сільської місцевості частіше стикаються з додатковим навантаженням через енергетичну кризу порівняно з мешканцями міст (рис. 1.12).

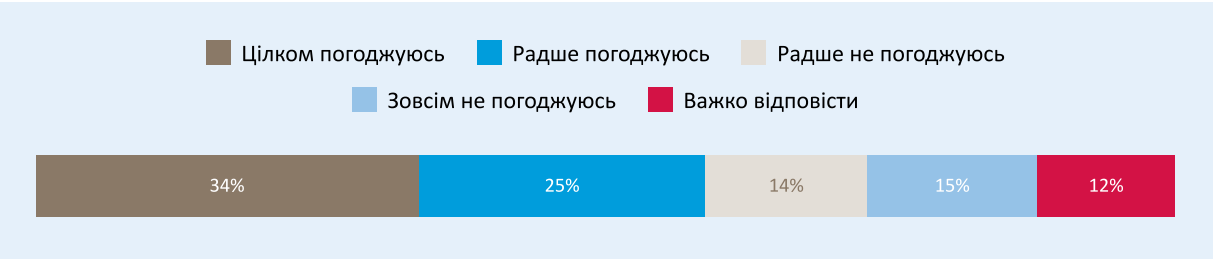
Соціально-економічні фактори також впливають на сприйняття навантаження. Зокрема, жінки з середньою спеціальною освітою частіше повідомляють про підвищення навантаження (45%) порівняно з жінками з іншими рівнями освіти (32–33%). Крім того, жінки з середнім достатком або нижче частіше вказують на збільшення навантаження (38%) порівняно з жінками з вищими доходами (27%) (рис. 1.13).

РИС. 1.13.
Розподіл відповідей на твердження: «Жінкам доводиться докладати більше зусиль, ніж чоловікам»

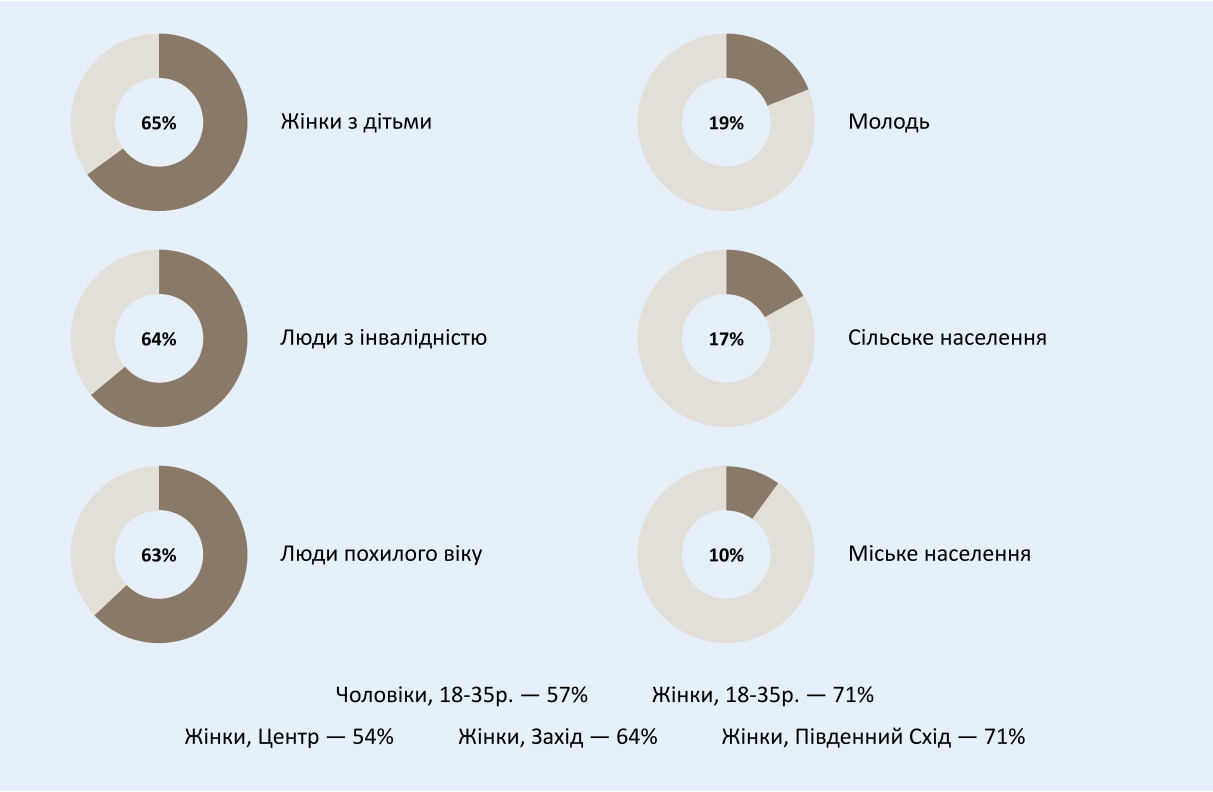
Чимало респондентів/ок (59%) вважають, що жінки з нижчим доходами більше страждають від економічних труднощів під час енергетичної кризи порівняно з чоловіками, тоді як 29% не погоджуються з цією думкою (рис. 1.14). Помітно, що чим заможнішими та освіченішими є жінки та чоловіки, тим рідше вони визнають вплив кризи як більш суттєвий для жінок.

РИС. 1.14.
Якою мірою Ви погоджуєтесь з твердженням: «Через нижчі доходи жінки більше страждають від економічних труднощів під час енергетичної кризи, ніж чоловіки»?

Учасники/ці дослідження вважають, що у розрізі вразливих груп найбільше від енергетичної кризи страждають: жінки з дітьми (65%), люди з інвалідністю (64%) та люди похилого віку (63%) (рис. 1.15).

РИС. 1.15.
На Вашу думку, які групи населення найбільше страждають від енергетичної кризи?
**Тенденція по регіону не є унікальною для жінок.*

1.3.

ВИМКНЕННЯ СВІТЛА І БЕЗПЕКА

Енергетична криза в Україні створила нові виклики не лише в економічній та соціальній сферах, але й у питаннях безпеки та захисту здоров'я громадян. Відсутність електроенергії впливає на рівень безпеки у громадських місцях та у приватних домогосподарствах, збільшуючи ризики травмування як дорослих, так і дітей. Особливо це стосується відсутності вуличного освітлення, що створює небезпечні умови пересування у вечірній та нічний час. Більшість опитаних (88%) вважають, що енергетична криза суттєво збільшує ризики для безпеки у громадських місцях. Значно вищий рівень занепокоєння висловлюють жінки (92%), тоді як серед чоловіків цей показник становить 85%.

Жінки висловлюють вищий рівень занепокоєння щодо безпеки як власної, так і дітей, особливо у міському середовищі. Крім того, значна частина населення стикається з ризиками травмування вдома під час використання тимчасових джерел освітлення, зокрема ліхтариків та свічок.

За даними опитування, 8% респондентів зазначили, що у їхніх сім'ях дорослі зазнавали травм або опіків під час відключень електроенергії. Також 5% респондентів повідомили про випадки травмування дітей у таких обставинах.

Загалом 96% опитаних вважають, що відключення електроенергії створює ризики травмування як дорослих, так і дітей. Найбільшими загрозами є:

- відсутність зовнішнього освітлення на вулиці (62%);
- пересування в темряві вдома (57%);
- небезпека на роботі через брак світла (50%).

Жінки частіше за чоловіків висловлюють занепокоєння щодо травмування дітей під час пересування на вулиці у вечірній час (64% проти 51%) або при використанні джерел освітлення (65% проти 45%). Особливо високе занепокоєння спостерігається серед жінок, які мешкають у міських районах.

У сім'ях з дітьми жінки частіше виявляють тривогу щодо безпеки на вулиці (63% проти 47% серед чоловіків), що може бути пов'язано з більшою відповідальністю жінок за догляд і турботу про дітей.

Для зниження ризиків травмування під час відключень електроенергії більшість респондентів вдаються до використання альтернативних джерел світла. Найпоширеніші з них:

- підсвічування ліхтариками та свічками (71%);
- обмеження пересування в темний час доби (27%);
- встановлення резервного освітлення (28%).

Молодші та заможніші респонденти частіше мають доступ до резервного освітлення, що свідчить про соціально-економічні нерівності у забезпеченні безпеки. Жінки без дітей частіше зазначають про наявність резервного освітлення вдома (38%) порівняно з жінками, що мають дітей (22%).

Таким чином, дослідження підтверджує значний вплив енергетичної кризи на безпеку громадян, особливо на вразливі категорії населення, як-от діти та жінки. Крім того, рівень готовності до кризових ситуацій значно залежить від соціально-економічних факторів, що вимагає комплексного підходу до забезпечення безпеки в умовах енергетичних викликів.

1.4.

ЕНЕРГЕТИЧНА КРИЗА ТА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ В ГРОМАДІ

Енергетична криза в Україні суттєво вплинула на різні аспекти життя громадян, зокрема на доступність медичних послуг, можливості для онлайн-навчання та роботи, а також на соціальну активність у громадах. Перебої з електроенергією та нестабільний доступ до інтернету значно ускладнили організацію освітніх процесів та професійну діяльність, створивши нові виклики як для дорослих, так і для дітей. Крім того, соціальне життя у громадах значною мірою постраждало через відсутність можливості проводити заходи та зустрічі.

Результати дослідження свідчать, що енергетична криза суттєво вплинула на доступність медичних послуг у різних регіонах України. Зокрема, 54% опитаних відзначають суттєве погіршення ситуації у своїй місцевості. Гендерний аналіз демонструє, що жінки частіше повідомляють про ускладнений доступ до медичних послуг порівняно з чоловіками (55% проти 49%).

Крім цього, енергетична криза також суттєво вплинула на можливості користування інтернетом, що безпосередньо позначилося на онлайн-навчанні, роботі та дистанційній комунікації. Більшість респондентів/ок (90%) погоджуються з тим, що нестабільне енергопостачання значно ускладнює цифрову активність, зокрема 76% повністю згодні з цим твердженням, а 14% — радше згодні. Жінки частіше відзначають труднощі з доступом до цифрових послуг (81%), ніж чоловіки (71%). Це може свідчити про особливу вразливість жінок до обмежень у сфері онлайн-роботи та навчання.

Згідно з опитуванням, 92% респондентів/ок погоджуються з тим, що енергетична криза значно ускладнює можливості для онлайн-навчання, що призводить до погіршення успішності дітей у школі. З них 79% цілком погоджуються з цим твердженням, а 13% — радше погоджуються. При цьому жінки частіше за чоловіків визнають значні труднощі з організацією навчального процесу та підтримкою навчання дітей у таких умовах (82% проти 74%). Це може бути пов'язано з більшою відповідальністю жінок за навчальний процес у родині.

Енергетична криза негативно впливає також на соціальне життя громад, зокрема на можливість проведення заходів, зустрічей та культурних подій. Більшість респондентів/ок (74%) зауважують негативний вплив кризи на соціальну активність у своїй громаді, з яких 38% повідомляють про суттєві обмеження, а 36% — про помірні труднощі.

Зокрема, більш відчутні обмеження для соціального життя фіксуються серед жінок старших за 36 років, де суттєвий негативний вплив визнають 41–42% опитаних, тоді як серед молоді цей показник складає лише 31%.

Аналіз регіональних відмінностей свідчить, що найбільше соціальних обмежень через енергетичну кризу відчувають жінки з південно-східних областей (45%), тоді як у західних областях цей показник значно нижчий (31%). У центральних областях рівень занепокоєння становить 40%.

1.5.

ВПЛИВ ВІДКЛЮЧЕНЬ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ НА ДОБРОБУТ

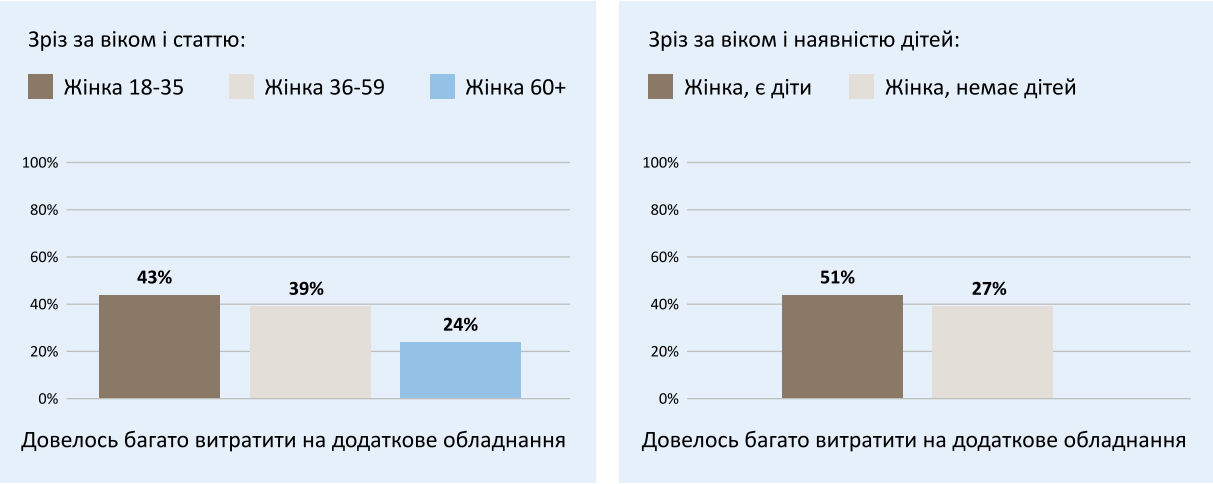
Енергетична криза в Україні стала серйозним випробуванням для більшості домогосподарств, впливаючи як на фінансове становище, так і на матеріально-технічне забезпечення родин. Постійні відключення електроенергії змусили громадян шукати альтернативні джерела живлення, інвестувати у додаткове обладнання й адаптуватися до нових умов життя.

Одним із ключових викликів енергетичної кризи стало зростання витрат на додаткове обладнання, призначене для забезпечення електропостачання в умовах регулярних відключень. Близько третини

респондентів/ок (34%) вказали на значні фінансові труднощі, пов'язані з купівлею генераторів, акумуляторів, павербанків та сонячних панелей. Ще однією суттєвою проблемою виявилася відсутність альтернативних джерел живлення, на що вказали 26% опитаних.

Особливо чутливими до фінансового навантаження виявилися молоді респондентки, які частіше зазначали високі витрати. Крім того, сім'ї з дітьми частіше повідомляли про додаткові витрати на обладнання, оскільки потреба в електроенергії в таких родині є вищою (рис. 1.16).

РИС. 1.16. Розподіл відповідей на питання: «Довелось багато витратити на обладнання» (за категоріями)

Через енергетичну кризу 73% домогосподарств були змушені купувати додаткове обладнання для підтримки електропостачання. З них:

- 26% придбали все необхідне;
- 47% купили лише частину потрібного обладнання;
- 6% планують придбати;
- 21% не купували і не планують купувати.

Молоді респондентки частіше повідомляли про наявність придбаного обладнання, що свідчить про їхню вищу активність у пошуку рішень. Також сім'ї з дітьми значно частіше купували необхідне обладнання порівняно з родинами без дітей.

Енергетична криза призвела до суттєвого збільшення витрат домогосподарств, що підтверджують 58% опитаних. З них:

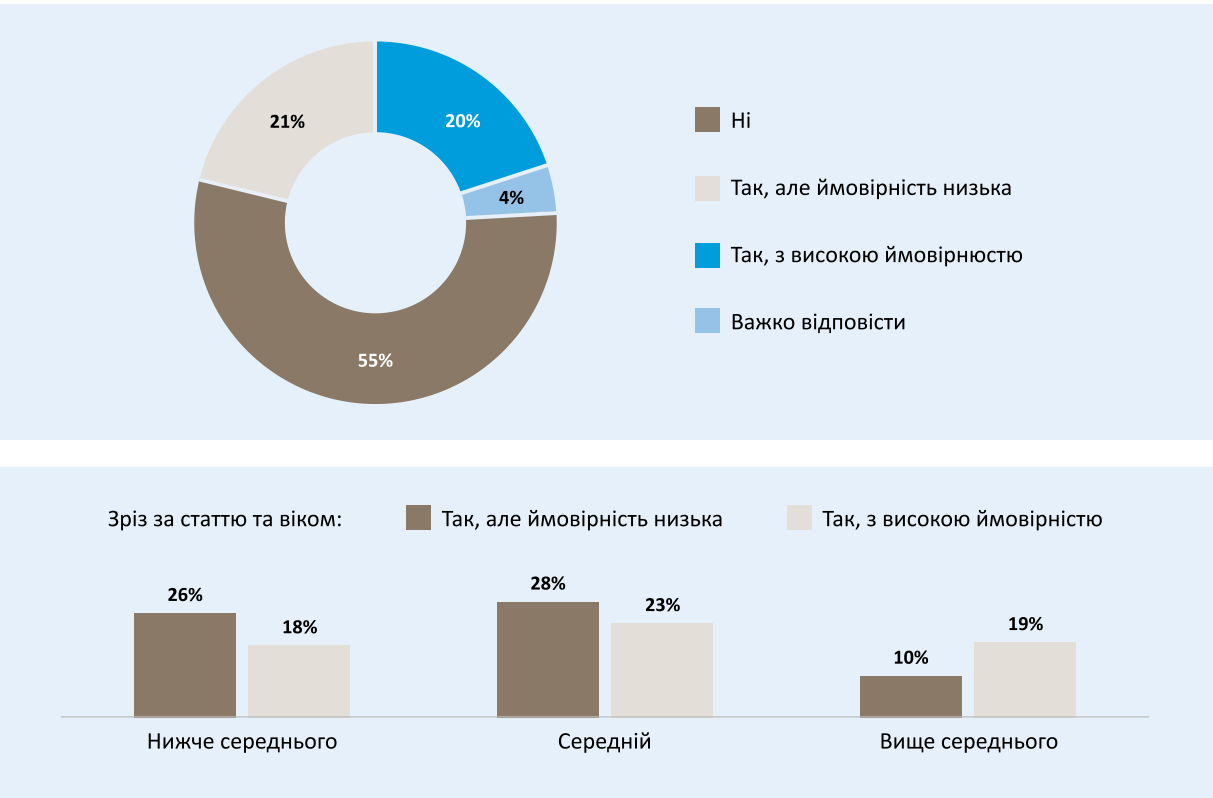
- 34% зазначили про значні витрати;
- 24% — помірні витрати.

Найбільше витрат зазнали сім'ї жінок середнього віку (36–59 років), де підвищення витрат зафіксували 62% опитаних. Найбільші фінансові труднощі відчували жінки з південно-східних областей України (66%), тоді як у західних та центральних цей показник складав 54–55%.

Енергетична криза також створила ризики для стабільності зайнятості та доходу. Так, 41% респондентів/ок вважають, що їхні родини можуть зіткнутися з втратою роботи або доходу через енергетичні труднощі. Імовірність втрати роботи оцінили як високу 20% опитаних, тоді як 21% вважають цей ризик низьким.

Особливо високий ризик втрати роботи зазначали жінки середнього віку (36–59 років) — 51%, що значно перевищує аналогічні показники серед молодших (44%) та старших вікових груп (29%) (рис. 1.17).

РИС. 1.17.
Розподіл відповідей на питання: «Чи відчуваєте ви загрозу втрати роботи / доходу членами Вашого домогосподарства через енергетичну кризу?»

1.6.

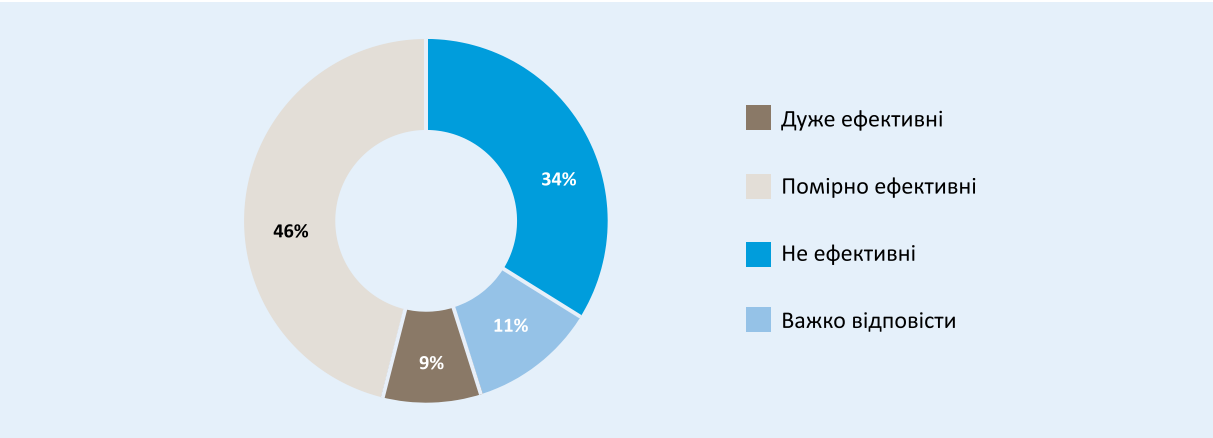
ЕНЕРГЕТИЧНА СТІЙКІСТЬ: ДІЇ ВЛАДИ, АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ТА ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ

Енергетична криза в Україні стала серйозним випробуванням як для громадян, так і для органів влади. Ситуація вимагала швидких та рішучих дій, спрямованих на забезпечення стабільного енергопостачання, підтримку домогосподарств і впровадження альтернативних джерел енергії. Водночас на тлі зростаючого попиту на енергетичні рішення підвищився інтерес населення до професійної діяльності у цій сфері, що створює можливості для перекваліфікації та навчання.

Згідно з результатами цього дослідження, лише незначна частина населення отримала безпосередню

підтримку від органів влади для подолання наслідків енергетичної кризи, проте громадяни високо оцінили зусилля місцевої влади в цьому напрямі. Лише 2% респондентів зазначили, що отримували допомогу від органів влади для подолання наслідків енергетичної кризи. Попри це, більшість мешканців України (56%) оцінюють дії місцевої влади як ефективні — з них 9% вважають їх дуже ефективними, а 47% — помірно ефективними. Водночас третина опитаних (34%) вважають заходи неефективними (рис. 1.18).

РИС. 1.18.
Наскільки ефективними Ви вважаєте дії місцевої влади у подоланні енергетичної кризи?

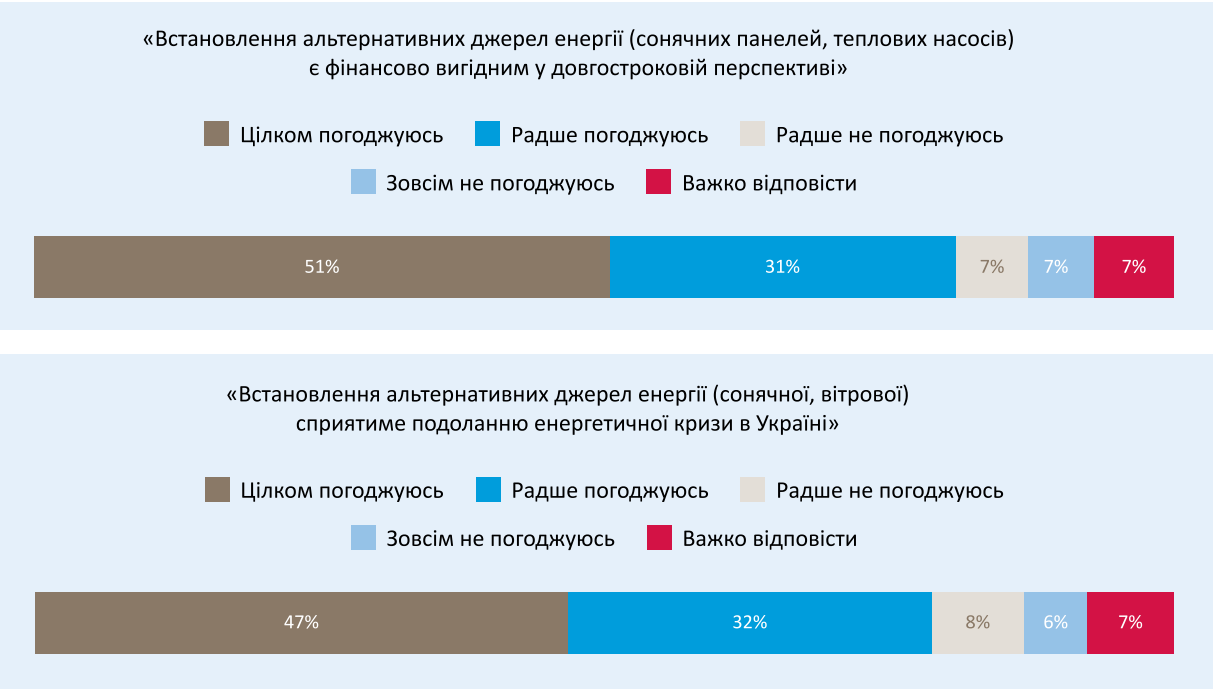
Більшість опитаних вважають, що влада повинна насамперед надавати фінансову допомогу домогосподарствам та ОСББ (49%), а також забезпечувати генераторами та паливом (79%). Жінки частіше за

чоловіків декларують потребу у фінансовій допомозі (67% проти 49%), що може свідчити про вищу фінансову вразливість жінок у контексті кризи.

Водночас питання використання альтернативних джерел енергії набуває все більшого значення: більшість опитаних (82%) вважають, що встановлення альтернативних джерел енергії (сонячних панелей, теплових насосів) є фінансово вигідним у довгостроковій перспективі. Крім того, 79% респондентів переконані, що впровадження відновлюваних джерел енергії (сонячної та вітрової) сприятиме подоланню енергетичної кризи в Україні (рис. 1.19).

Громадяни висловлюють готовність інвестувати в альтернативні рішення та розглядають їх як надійний спосіб забезпечення енергетичної незалежності.

Рис. 1.19. Альтернативна енергія: фінансова вигода та подолання енергетичної кризи

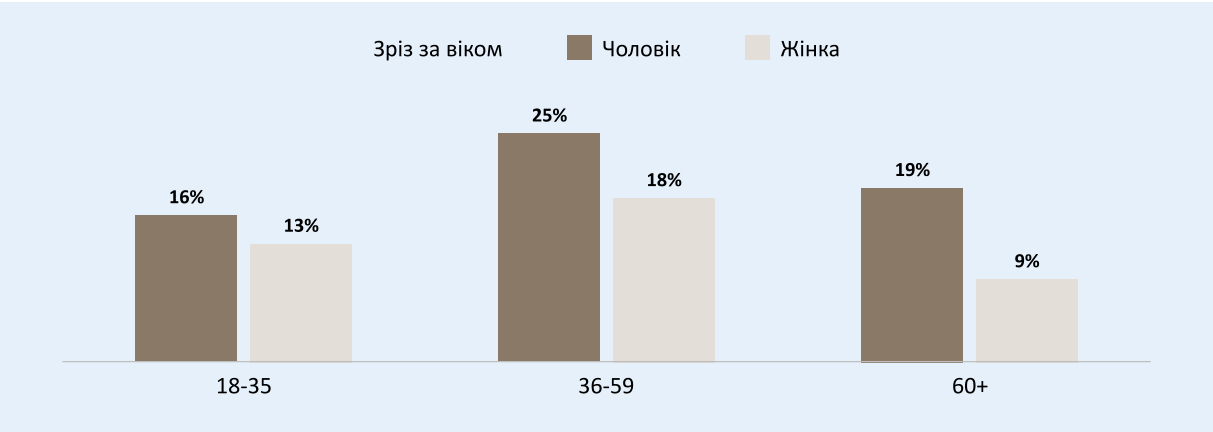
Зростання інтересу до енергетичного сектору в умовах енергетичної кризи відкриває нові можливості для працевлаштування та професійного розвитку громадян. Так, 17% респондентів готові пройти перекваліфікацію, щоб отримати роботу у сфері енергетики. Зацікавленість більш виражена серед чоловіків (21%) порівняно з жінками (13%) (рис. 1.20).

Рис. 1.20. Інтерес до перекваліфікації для роботи в енергетичному секторі (гендерний розподіл)

Жінки середнього віку (36–59 років) демонструють вищий рівень готовності до навчання у цій галузі, що може бути пов'язано зі стратегією кар'єрного зростання або стабільного заробітку (рис. 1. 21).

Рис. 1.21. Інтерес до перекваліфікації для роботи в енергетичному секторі (віковий розподіл)

Однак рівень обізнаності про можливості безоплатного навчання залишається низьким — лише 9% респондентів/ок знають про програми перекваліфікації в енергетичному секторі. Чоловіки краще поінформовані про такі можливості, що свідчить про потребу у більш активній інформаційній кампанії, орієнтованій на жінок.

На думку респондентів, сприяння залученню жінок до роботи в енергетичному секторі передбачає:

- інформування про наявні вакансії та бізнес-можливості (46%);
- запровадження програм професійного навчання (44%);
- надання грантів на створення бізнесу (37%).

Різні мотиваційні чинники впливають на різні соціальні групи:

- інформування про можливості більш актуальне для жінок з вищою освітою;

- професійне навчання приваблює жінок із сільської місцевості;
- гранти на створення бізнесу особливо цікавлять молодих жінок (18–35 років).

Енергетична криза актуалізувала питання фінансової підтримки домогосподарств і впровадження альтернативних джерел енергії. Громадяни висловлюють підтримку заходам влади та зацікавленість у розвитку енергетичної незалежності через використання відновлюваних ресурсів.

Паралельно з цим зростає інтерес до професійної діяльності у сфері енергетики, особливо серед чоловіків та жінок середнього віку. Активізація інформаційних кампаній та впровадження навчальних програм можуть стати ефективними стимулами для залучення громадян до енергетичного сектору та розвитку нових кар'єрних можливостей.

СТІЙКІСТЬ ЖІНОК В УМОВАХ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ДУМКА ЖІНОК

Енергетична нестабільність, спричинена масштабними обстрілами енергетичної інфраструктури, має непропорційний вплив на різні соціальні групи, зокрема на жінок. З огляду на поєднання професійних і доглядових ролей, саме жінки часто беруть на себе відповідальність за адаптацію побуту до нових умов. Їхні дії та рішення в умовах обмеженого доступу до електроенергії демонструють високий рівень стійкості, гнучкості та здатності до самостійного вирішення кризових ситуацій. У цьому розділі подано результати якісного дослідження, що відображають оцінку жінками впливу енергетичної кризи та їхні підходи до подолання пов'язаних викликів.

ВПЛИВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ НА ПОВСЯКДЕННЯ

Результати наведеного вище кількісного опитування населення України чітко засвідчують значний вплив енергетичної кризи на жінок порівняно з чоловіками. Зокрема, жінки значно частіше декларують:

- зростання побутового навантаження через перебої в електропостачанні;
- збільшення витрат на енергоефективне обладнання та засоби автономного живлення;
- потребу у фінансовій підтримці з боку держави та місцевої влади;
- ускладнення догляду за дітьми та літніми родичами в умовах нестабільного енергопостачання.

Однак кількісні дані надають лише загальне уявлення про масштаб проблеми і не дозволяють повною мірою зрозуміти індивідуальний досвід жінок, їхні стратегії пристосування та шляхи подолання викликів. Для глибшого розуміння того, як жінки адаптуються до енергетичної нестабільності, було проведено якісне дослідження на основі фокус-груп із жінками.

Енергетична криза в Україні поставила жінок перед низкою нових викликів, суттєво вплинувши на їхнє повсякденне життя. Зростання побутових незручностей, труднощі з доглядом за дітьми та родичами, підвищені безпекові ризики та фінансовий тиск — усе це стало реальністю для багатьох домогосподарств.

Результати репрезентативного дослідження свідчать про те, що жінки значно частіше, ніж чоловіки, декларують зростання побутового навантаження в умовах енергетичної нестабільності. Дані фокус-груп підтверджують ці тенденції та доповнюють кількісні результати якісними свідченнями учасниць. Жінки відзначають, що з відключенням електроенергії зросла потреба в пошуку альтернативних форм дозвілля для дітей, оскільки звичні цифрові активності стають недоступними. Крім того, допомоги

у побуті стали частіше потребувати люди старшого віку, що додатково збільшує навантаження на жінок.

За частих відключень електроенергії жінки змушені частіше відвідувати старших батьків, щоб допомогти їм у вирішенні побутових питань та забезпечити базовий догляд. Таким чином, результати фокус-групи чітко корелюють із даними репрезентативного опитування, підтверджуючи збільшення навантаження на жінок у сімейній та побутовій сферах через енергетичну кризу.

«Світло вимикається і вимикається інтернет. І дитині треба приділити увагу».

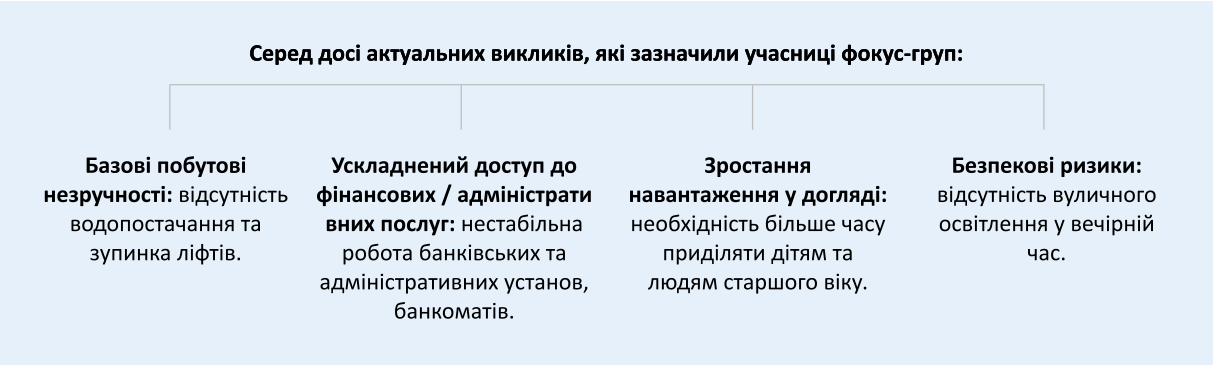
«Я молода, можу спуститись та піднятись по 150 разів. А вони [старші батьки] спускаються ліфтом, коли світло мають вимикати і піднімаються, коли світло вмикається. А коли холодно, то вони так довго не погуляють. І треба їх забирати і десь відігрівати. По аптеках, за водою бігати туди-сюди».

Учасниці дослідження зазначають, що на початкових етапах жінки часто брали на себе більше побутових завдань, зокрема організацію приготування їжі в умовах обмеженого доступу до електроенергії. У 2023–2024 роках жінки краще адаптовані до енергетичних викликів завдяки попередньому досвіду організації процесів у домогосподарстві під час вимкнень або наявності додаткових джерел енергопостачання в домогосподарствах.

Отже, попри складні умови, жінки демонструють високу адаптивність та креативність у пошуку рішень, проте стикаються з додатковими бар'єрами у впровадженні енергоефективних технологій.

Однак важливо враховувати, що рівень пошкодження електромереж нерівномірний по країні, а отже й ступінь актуальності викликів інший для кожної місцевості.

РИС. 2.1.
Актуальні виклики для жінок під час енергетичної кризи

ЕКОНОМІЧНА ВРАЗЛИВІСТЬ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ

Учасниці фокус-груп зазначили, що нестабільне електропостачання не мало значного впливу на їхні доходи чи умови праці, що також підтверджують висновки репрезентативного опитування. Лише окремі учасниці дослідження вказали на дискомфорт на робочому місці, що був спричинений проблемами з опаленням та нестабільним доступом до інтернету.

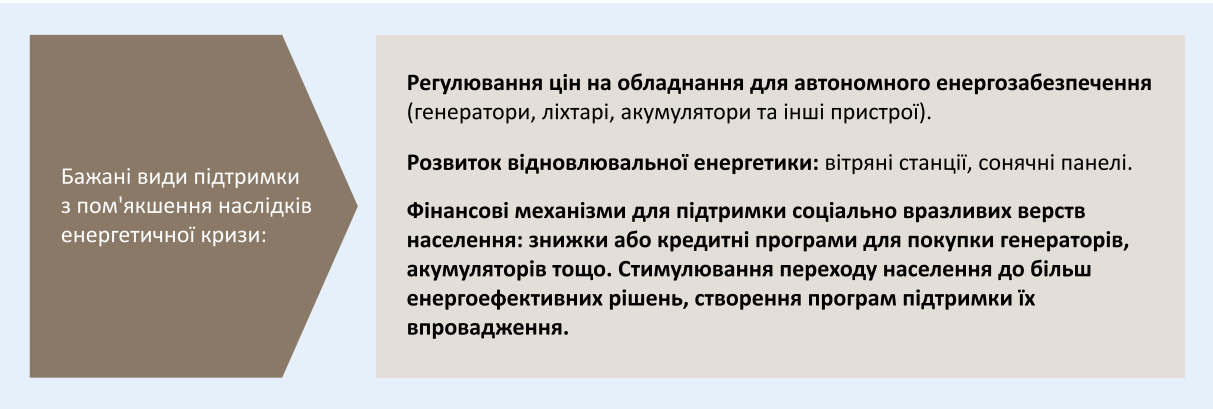
Водночас зростання вартості енергоносіїв суттєво позначилося на фінансовій стабільності домогосподарств. Значне підвищення рахунків за електроенергію змушує жінок застосовувати стратегії економії для зменшення витрат.

Додатковий фінансовий тиск створюють витрати на альтернативні джерела енергії, як-от генератори

й акумулятори. Жінки декларують потребу у заходах з пом'якшення наслідків енергетичної кризи, що могли б забезпечити підтримку у покритті витрат та зниженні фінансового навантаження.

«Ми придбали ліхтарі, і вони дуже подорожчали у ціні. Плюс лампи енергозберігаючі такі як USB, генератори піднялись у ціні. Але більше всього це відчутно, тому що у мене електромобіль».

РИС.2.2.
Види підтримки з пом'якшення наслідків енергетичної кризи

2.3

АДАПТАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ТА РІШЕННЯ

Реагуючи на часті відключення електроенергії, сім'ї учасниць дослідження активно впроваджують додаткові джерела енергозабезпечення для забезпечення базових побутових потреб. Найпоширенішими рішеннями стали:

- павербанки для зарядки мобільних пристроїв;
- енергозберігаючі лампи для мінімізації витрат енергії;
- ліхтарі та гірлянди на батарейках або USB для освітлення приміщень.

Деякі сім'ї інвестували в більш технологічні рішення, як-от акумулятори, інвертори та генератори, що дозволяють забезпечити резервне живлення на випадок тривалих відключень. Однак такі інвестиції

залишаються рідкістю через значні витрати на їх придбання й обслуговування.

Використання альтернативних джерел енергії для власного господарства або бізнесу є малопоширеним серед учасниць дослідження. Більшість жінок вважають подібні рішення надто дорогими та складними в реалізації. Крім того, брак технічних знань і складність монтажу таких систем також стають стримуючими факторами.

Отже, попри часті відключення електроенергії, домогосподарства обирають менш затратні та прості у використанні рішення, а інвестиції в масштабні альтернативні енергосистеми залишаються малопоширеними через фінансові та технічні бар'єри.

РИС.2.3.
Основні бар'єри впровадження альтернативних джерел енергії на рівні домогосподарств

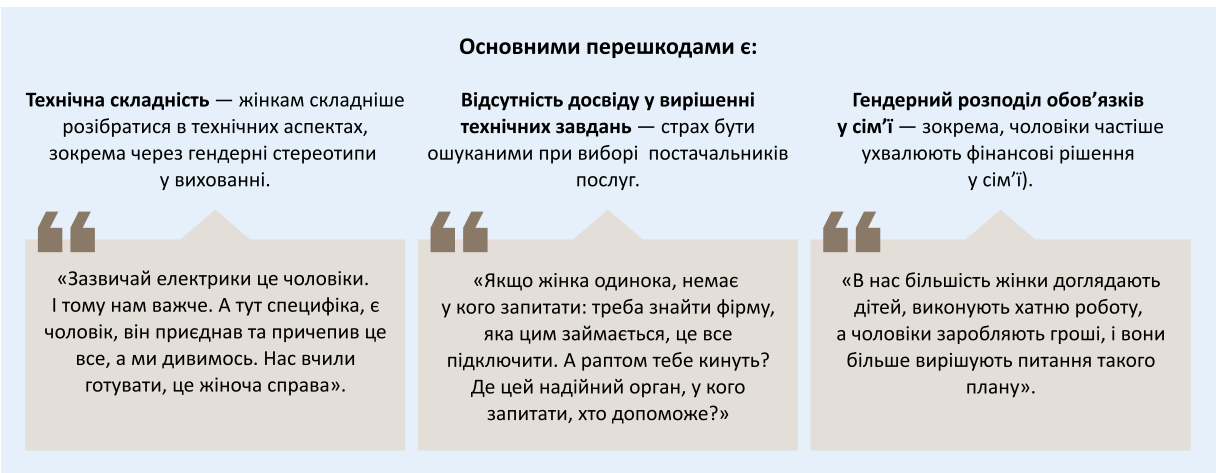

2.4

ГЕНДЕРНІ БАР'ЄРИ У ВПРОВАДЖЕННІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ РІШЕНЬ

Результати дослідження свідчать про те, що жінки частіше стикаються з додатковими бар'єрами у впровадженні енергетичних рішень порівняно з чоловіками.

РИС.2.4.
Бар'єри у впровадженні жінками енергоефективних рішень

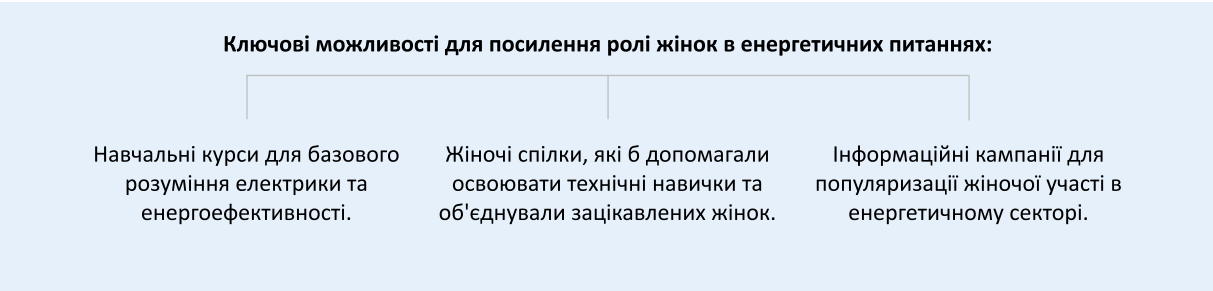

Учасниці дослідження згадують про недостатність програм та інформації, які могли б сприяти залученню жінок до енергетичного сектору та підвищенню їхньої обізнаності щодо гендерних аспектів енергетичної політики.

‘Особливо молодші жінки підтримують створення навчальних програм з енергоефективності, що могли б підвищити енергетичну грамотність та сприяти кращому розумінню сучасних технологій енергозбереження.

Таким чином, результати дослідження вказують на потребу в освітніх ініціативах, орієнтованих на жінок різного віку, що сприятиме їх залученню до енергетичного сектору.

Рис.2.5.
Передумови залучення жінок до енергетичної галузі

2.5 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЖІНОК ДЛЯ СТІЙКОГО МАЙБУТНЬОГО

Подолання наслідків енергетичної кризи потребує комплексного підходу. На думку жінок, найбільш ефективним рішенням проблеми є децентралізація енергетичної системи.

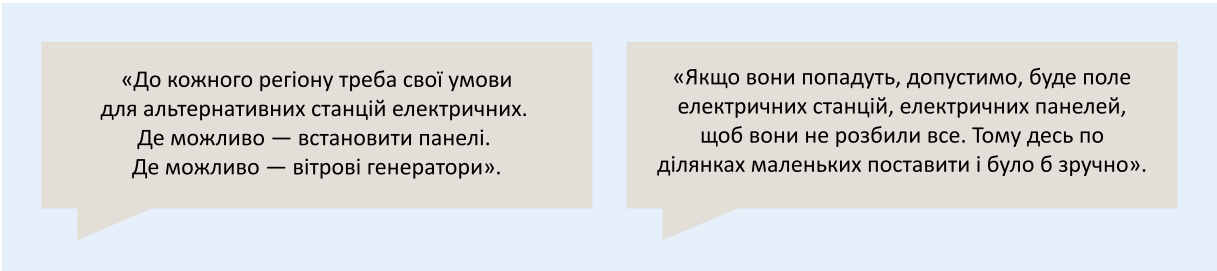
Ефективні рішення для подолання наслідків енергетичної кризи:

- прогнозованість тарифів на енергоносії;
- диверсифікація джерел енергії: розвиток локальних енергетичних рішень на основі відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) залежно від регіональних умов;
- рівномірний розподіл малих сонячних станцій, щоб забезпечити більшу стійкість енергосистеми під час ракетних обстрілів.

«На жінках дуже багато всього тримається. Не знаю, як ці бідні жінки в майбутньому будуть вивозити. Скоро там, де чоловіки раніше були, всі стануть жінками».

«Зараз такий час, жінки мають навчитись всьому. В перспективі і розетку поміняти, і навіть акумулятор. Глибші питання було б теж цікаво».

Рис.2.6.
Цитати учасниць фокус-груп: потреби та пропозиції

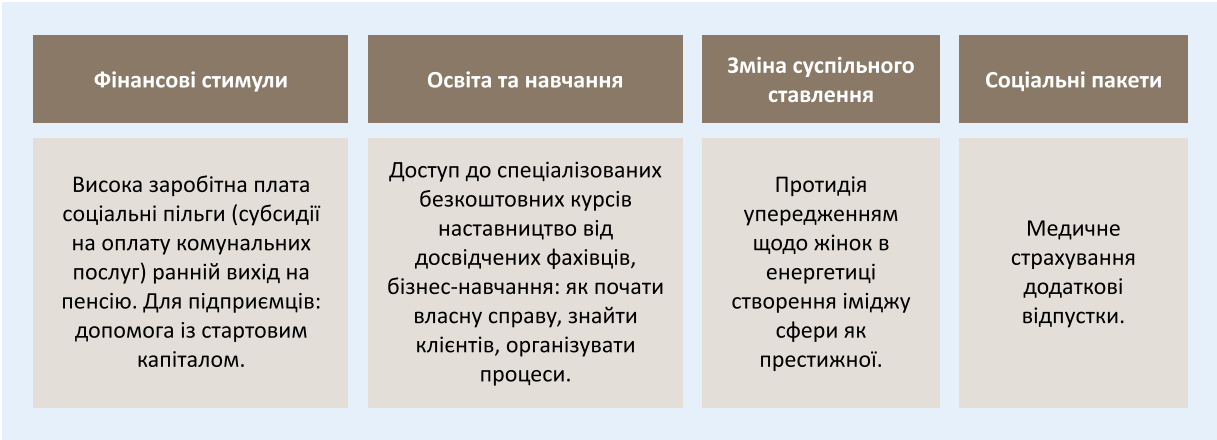

Кроки для підвищення стійкості жінок до енергетичної нестабільності:

- інформаційна підтримка — створення незалежного центру чи гарячої лінії для консультацій з енергозбереження, вибору обладнання та енергоефективних рішень;
- фінансове заохочення — пільгове кредитування, гранти на покупку енергетичного обладнання, а також підвищення зарплат у енергетичному секторі;
- навчальна підтримка — консультації та навчання для тих, хто хоче розпочати бізнес / роботу у сфері енергоефективності або альтернативної енергетики.

Учасниці дискусії висловили кілька ключових ідей щодо залучення жінок до роботи або підприємництва у сфері енергетики, акцентуючи увагу на фінансових стимулах як основному мотиваторі. Найбільш цікавими в освітньому контексті є технічні курси для початківців та бізнес-навчання.

Рис.2.7.
Ключові фактори залучення жінок до енергетики

РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК В ЕНЕРГЕТИЦІ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДІЙ ВІД ЕКСПЕРТІВ

Результати дослідження, що поєднують репрезентативне опитування та фокус-групи, показали комплексний вплив енергетичної кризи на життя жінок. Вони частіше за чоловіків декларують зростання побутового навантаження, труднощі з доглядом та фінансовий тиск через підвищення комунальних витрат і витрати на альтернативні джерела енергії.

Жінки більш схильні до фінансових труднощів та частіше потребують підтримки від держави і громади. Попри виклики, вони демонструють готовність до навчання та підвищення енергетичної грамотності, проте стикаються з нестачею підтримки та інформації. Особливо молодші жінки позитивно сприймають ідею навчальних програм з енергоефективності, але потребують більш чіткої комунікації.

Для формування дієвих рекомендацій було проведено глибинні інтерв'ю з експертами у сфері енергетики.

3.1

ВПЛИВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ НА РІЗНІ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ

На думку експертів, енергетична криза суттєво вплинула на різні соціальні групи населення, створюючи як економічні, так і соціальні виклики. Найбільш вразливими до наслідків енергетичної нестабільності є малозабезпечені та соціально незахищені верстви населення, люди з інвалідністю, а також жінки, які несуть відповідальність за догляд за дітьми та літніми людьми.

РИС.3.1.
Найчастіше згадувані групи

Маломобільне населення / люди з інвалідністю	Малозабезпечені та пенсіонери	Відповідальні за догляд за дітьми / літніми людьми	Ті, хто працюють віддалено
Залежить від медичного обладнання для підтримки життєдіяльності.	Витрати на комунальні послуги перевищують дохід; низькі доходи обмежують доступ до автономних джерел енергії.	Несуть додаткове побутове навантаження у догляді.	Потреба в пошуку альтернативних робочих умов (коворкінги / офіси).

РИС.3.2.
Одиничні згадки

Працівники великих енергоємних підприємств	Люди з електроопаленням	ВПО
брак електроенергії впливає на стабільність доходів працівників	ризикують залишитися без тепла в зимовий період	часто не мають стабільного доходу і житлових умов

Експерти сходяться на думці про те, що енергетична криза створює додаткові виклики як для жінок, так і для чоловіків, проте ці виклики проявляються в різних сферах життя.

РИС.3.3.
Гендерна специфіка наслідків енергетичної кризи

Жінки традиційно несуть більшу відповідальність за побут та догляд за дітьми й літніми людьми, тому змушені адаптувати домашнє господарство до обмежених ресурсів.

Нестабільне енергопостачання ускладнює професійну діяльність, оскільки жінки частіше працюють віддалено.

На **чоловіків** частіше покладається технічне забезпечення родини альтернативними джерелами енергії.

Хоча енергетична нестабільність змушує усіх виконувати додаткові ролі у кризових умовах, на побутовому рівні жінки несуть більше навантаження.

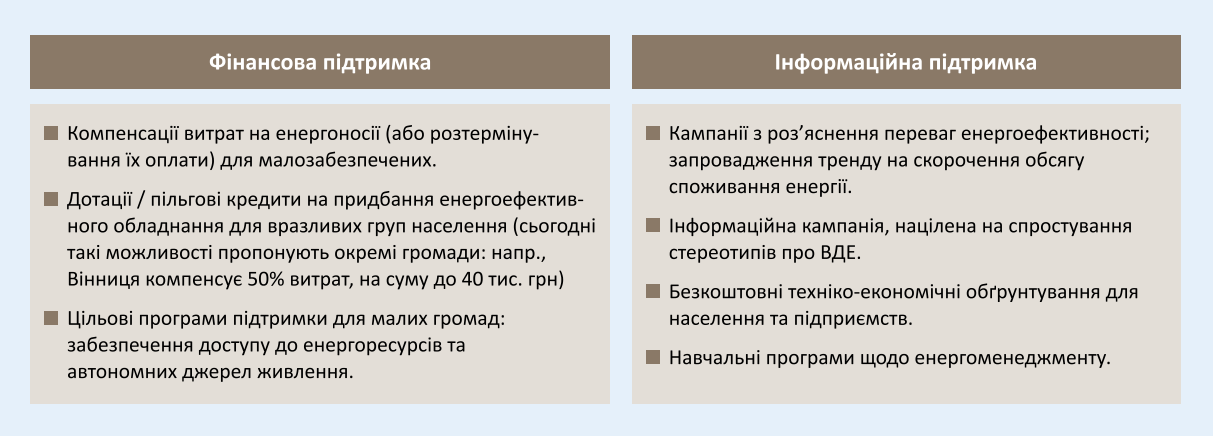
«Рівний розподіл хатньої роботи, статистично далеко не рівний, і це впливає на рівень концентрації, можливості, чим заповнитися у свій час. Коли тобі треба в другій годині ночі прокидатися і прати, і це найчастіше обов'язки жінки», — ГІ_5

Енергетична нестабільність змушує всіх громадян виконувати додаткові ролі у кризових умовах. Проте на побутовому рівні саме жінки несуть більше навантаження, пов'язане з організацією домашніх справ, доглядом за дітьми та літніми родичами, а також забезпеченням базових потреб домогосподарства.

ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ ТА ДЕРЖАВНІ ІНІЦІАТИВИ

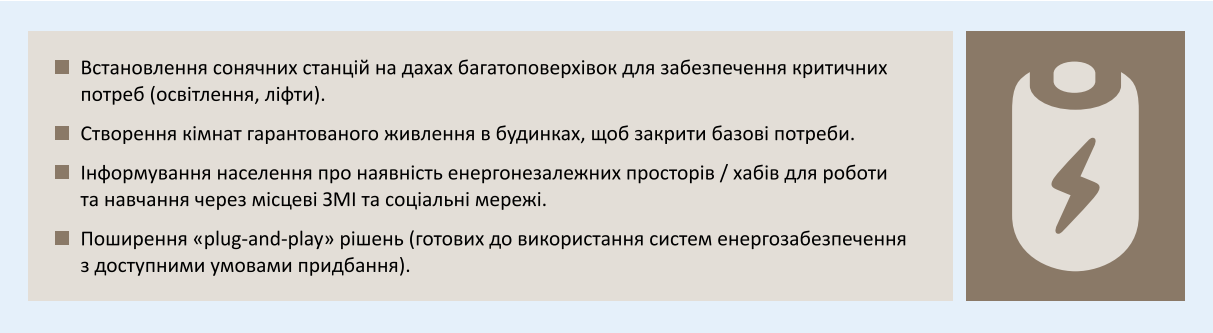
Результати глибинних інтерв’ю з експертами свідчать про обмежену обізнаність щодо наявних прикладів державної підтримки вразливих груп під час енергетичної кризи. Це може вказувати як на нестачу відповідних програм на державному рівні, так і на недостатню комунікацію наявних можливостей серед населення. Водночас експерти наголошують на актуальності розробки та впровадження державних програм підтримки, що сприятимуть зменшенню негативних наслідків енергетичної кризи.

РИС.3.4. Рекомендовані компоненти для державних програм підтримки

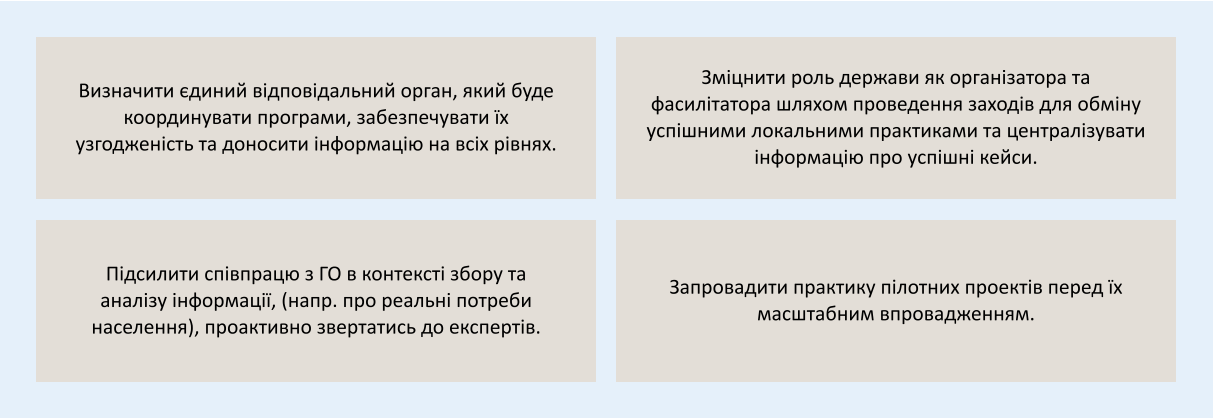
Забезпечення інфраструктурних рішень для підтримки вразливих груп в умовах енергетичної кризи, на думку експертів, передбачає розвиток автономних джерел живлення та розширення доступу до енергоефективних рішень.

РИС.3.5. Розвиток інфраструктури автономного живлення

Ефективна координація держави з місцевою владою, громадськими організаціями та бізнесом є ключовим фактором у зміцненні енергетичної стійкості.

РИС.3.6. Нефінансові кроки до ефективної взаємодії з боку держави

ІНСТИТУЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ: ГРОМАДСЬКИЙ СЕКТОР, БІЗНЕС, ВЛАДА

На думку експертів, громадські організації відіграють ключову роль у зменшенні негативного впливу енергетичної кризи на вразливі групи населення. Завдяки освітнім заходам, залученню фінансування та адвокаційній діяльності, вони сприяють адаптації громад до енергетичних викликів та впровадженню стійких рішень.

Ефективним напрямом роботи громадських організацій є встановлення автономних джерел енергії, як-от сонячні панелі та колектори, у місцевих громадах. На думку експертів, такі заходи не лише забезпечують енергонезалежність, але й сприяють зниженню витрат на енергоносії та підвищенню стійкості домогосподарств до кризових ситуацій.

РИС.3.7.
Три основні функції громадських організацій у підтримці вразливих груп

Просвіта та інформування	Підтримка доступу до ресурсів	Аналітика та адвокація
■ Створення освітніх програм для громад (енергетика, ВДЕ та ефективне управління ресурсами). ■ Поширення інформації про енергоефективність через інтерактивні стенди, публічні інформаційні кампанії та онлайн-платформи.	■ Залучення грантового фінансування для підтримки вразливих груп. ■ Посередництво між донорами, державою та громадами для розробки комплексних рішень та спрямування фінансової допомоги.	■ Системний аналіз викликів енергетичної кризи та донесення їх до органів влади / дослідження потреб громад. ■ Співпраця з владою на рівні запровадження політик. ■ Допомога у залученні експертизи та технічних фахівців.

На думку експертів бізнес має здатність пом’якшити наслідки енергетичної кризи як для своїх працівників, так і для споживачів. Його відповідь на виклики

енергетичної нестабільності може охоплювати адаптацію внутрішніх процесів, підтримку працівників і турботу про кінцевого споживача.

РИС.3.8.
Очікувані кроки від бізнесу

Оптимізація енергоживлення	Забезпечення сталої роботи	Підтримка працівників	Турбота про споживачів
■ Впровадження енергоефективного обладнання та технологій. ■ Оптимізація виробничих процесів в умовах енергетичних обмежень.	■ Розробка антикризових стратегій та планів дій під час відключень електроенергії. ■ Диверсифікація джерел живлення.	■ Облаштування робочих просторів із резервним живленням. ■ Надання фінансової / технічної допомоги для придбання альтернативних джерел енергії працівників для дому.	■ Оптимізація виробничих витрат для стримування зростання цін.

Задля економічної та соціальної стійкості у період енергетичної кризи держава повинна активно долучатись до підтримки бізнесу (у т.ч. фіскальної) у впровадження енергоефективних рішень. Водночас

експерти не запропонували принципово нових економічних механізмів, а зосередилися на розширенні вже наявних інструментів.

РИС.3.9.
Напрями зміцнення енергетичної стійкості бізнесу: експертне бачення

Фінансові інструменти та доступ до кредитуванн	Підтримка бізнесу та інвестиції	Адаптація робочого процесу
■ Збільшення обсягів пільгового кредитування для підвищення енергетичної стійкості підприємств. ■ Популяризація програм компенсації кредитних ставок на енергетичне обладнання для підприємств. ■ Розширення програм фінансування модернізації енергетичних систем для ОСББ (наприклад, програма співфінансування встановлення СЕС з акумулюванням. 50% компенсує держава, 40% місцева влада)	■ Продовження державних гарантій для міжнародних інвесторів у критичні галузі. ■ Запровадження програми зниження податкового навантаження для підприємств, що впроваджують енергоефективні технології.	■ Стимулювання гнучких графіків роботи відповідно до енергетичних умов (наприклад, перехід на нічні зміни).

Для впровадження енергоефективних технологій бізнесу необхідні фінансові стимули та експертна підтримка. Розвиток партнерських програм між

державою та бізнесом дозволить створити стійку модель енергоефективності, що вигідна як для підприємств, так і для економіки загалом.

РИС.3.10.
Стимули для бізнесу щодо впровадження енергоефективних технологій

Інформаційна та експертна підтримка	Фінансові механізми
■ Розвиток сфери енергоаудиту з можливістю часткової компенсації його вартості від держави. ■ Доступ до професійних енергоменеджерів та консультантів.	■ Податкові пільги або зменшення внесків на соціальні платежі для компаній, що знижують споживання енергії.
Регуляторні стимули та ринковий тиск	
■ Включення енергоефективності до критеріїв доступу до експортних ринків.	

«У Данії підприємці, які зменшують навантаження на енергомережу, можуть отримати податкові пільги або пільги для створення робочих місць. Це взаємовигідний обмін», — ГІ_3.

Ефективна стратегія підтримки громад з боку держави / місцевої влади під час енергетичної кризи

передбачає комплексний підхід: освіту, фінансову допомогу, розвиток інфраструктури й активну комунікацію. Важливо розвивати систему навчання для представників громад і підприємців, що дозволить їм ефективно управляти енергоресурсами й оптимізувати витрати.

РИС.3.11.
Пріоритети державної та місцевої підтримки громад в умовах кризи

Кроки від ДЕРЖАВИ:	Кроки на МІСЦЕВОМУ РІВНІ:
■ Створення програм навчання для представників громад з управління енергоресурсами та запобіганню енергетичних криз на рівні громади. ■ Співфінансування послуг енергетичних менеджерів для навчання підприємців / громад. ■ Державне фінансування енергоефективних рішень для прифронтових громад.	■ Підтримка ОСББ у впровадженні енергоефективних заходів (встановленні ВДЕ). ■ Створення пунктів енергетичної безпеки (бібліотеки, громадські простори з альтернативним живленням). ■ Інформаційні кампанії про способи зниження енергоспоживання. ■ Оптимізація енергоспоживання комунальних підприємств.

Для підвищення обізнаності населення щодо можливостей адаптації до енергетичної кризи необхідно вести багатовекторну комунікацію на національному та локальному рівнях.

Канали комунікації на ДЕРЖАВНОМУ рівні:

- традиційні ЗМІ (телебачення, радіо, друковані видання), онлайн-платформи (YouTube і соціальні мережі), сайти міністерств.

Канали комунікації на ЛОКАЛЬНОМУ рівні:

- чати ОСББ, місцеві групи у Viber, Telegram та Facebook.

3.4

ГЕНДЕРНО ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИК

В Україні відсутня експертиза щодо міжнародних підходів до гендерно відповідального управління енергетичною безпекою. Це може свідчити про потребу вивчення міжнародного досвіду та адаптації відповідних практик. Водночас експерти/ки не спостерігають формальних гендерних обмежень у доступі до фінансування та енергосталих рішень, хоча соціальні бар'єри, що впливають на рівень залученості жінок у цю сферу, усе ж наявні:

- Жінки частіше стикаються з бар'єрами, пов'язаними з **браком технічних навичок**, що впливає на їх залученість у сферу енергетики.
- Гендерні стереотипи впливають на **залучення жінок до прийняття рішень** щодо енергетичних інновацій, оскільки технічні питання переважно залишаються в компетенції / сфері відповідальності чоловіків.

- Жінки можуть мати **обмежений доступ до інформації** про фінансування та можливості участі в програмах через фактори зайнятості (працюють у сферах, які мало перетинаються з технічними спеціальностями), брак часу (зокрема, через поєднання оплачуваної та неоплачуваної праці), брак ресурсів (наприклад, відсутність технічних засобів або можливості їх використовувати), специфіку споживання контенту (орієнтованого на чоловічу аудиторію).

На сьогодні в Україні існують різні можливості підтримки жінок у сфері енергоефективності та

підприємництва. Водночас експерти звертають увагу на обмежений обсяг пропозицій для розширення доступу жінок до фінансів та освіти.

На думку експертів, запит на підтримку жінок у перекваліфікації та започаткуванні бізнесу в енергетичному секторі важко визначити, проте він існує. Основна проблема — відсутність доступної інформації та чітких механізмів пошуку таких можливостей. Для ефективного залучення жінок необхідно не лише пропонувати навчальні програми, а й забезпечувати зрозумілі кар'єрні та підприємницькі перспективи.

РИС.3.12.
Голоси експертів: інсайти з глибинних інтерв'ю

«Для того, щоб жінка прийняла для себе рішення йти в цей сектор, її мають чимось зацікавити. Не можна просто запропонувати навчання. Тут має бути історія, коли їй пропонують навчання / перекваліфікацію, і модель показують, де вона зможе працювати», — ГІ_3

«Сьогодні багато можливостей бізнесу йде в перекваліфікацію і готовність брати з нуля, адаптувати в ту індустрію, але це не вкладається в звичайний шлях працевлаштування, до якого ми звикли — на порталі пошукати вакансію. Оцей геп — це якраз нерозуміння, де шукати ці можливості для перекваліфікації», — ГІ_5

Громадський сектор має потенціал сприяти залученню жінок у сферу відновлюваної енергетики, але експерти/ки мають обмежене уявлення про конкретні механізми такої підтримки.

Громадський сектор може сприяти залученню жінок у сферу відновлюваної енергетики через такі механізми:

- Освіта та підвищення обізнаності — проведення широкомасштабних інформаційних та освітніх кампаній про кар'єрні можливості у секторі.
- Фасилітація міжсекторної співпраці — об'єднання бізнесу, освітніх інституцій, держави та центрів

зайнятості для створення ефективних програм перекваліфікації.

- Фінансова підтримка — сприяння у мікрогрантових програмах та мікрофінансуванні для жінок, які бажають започаткувати власну справу.
- Розвиток акселераторів та інкубаторів — підтримка бізнес-ідей жінок через акселераційні програми за участі великих компаній.

Розробка чітких стратегій та конкретних інструментів підтримки з боку громадських організацій дозволить ефективніше сприяти залученню жінок до відновлюваної енергетики та забезпечити більш інклюзивний розвиток галузі.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

Енергетична криза в Україні суттєво вплинула на життя населення, особливо на жінок та вразливі соціальні групи. Дослідження виявило як соціально-економічні виклики, пов'язані зі зростанням вартості енергоносіїв та перебоями в електропостачанні, так і гендерні аспекти впливу кризи. На основі отриманих даних можна сформулювати такі ключові висновки.

1. Гендерні виклики енергетичної кризи

Енергетична криза в Україні суттєво вплинула на життя жінок, створюючи численні виклики у повсякденному житті та догляді за родиною. Жінки частіше за чоловіків декларують збільшення побутового навантаження через відключення електроенергії, перебої з водопостачанням та зупинку ліфтів. Найбільш гостро проблема постала для сімей з дітьми та літніми родичами, оскільки жінки традиційно виконують доглядові функції. Відсутність стабільного електропостачання ускладнює забезпечення базових потреб домогосподарств, що додатково посилює емоційне та фізичне навантаження на жінок.

2. Економічні виклики та фінансова вразливість

Зростання вартості енергоносіїв та потреба у придбанні додаткового обладнання для автономного живлення значно погіршили фінансову стабільність домогосподарств. Більшість опитаних жінок вказують на зростання комунальних витрат і витрат на купівлю генераторів, павербанків та інших засобів забезпечення енергонезалежності. Жінки середнього віку (36–59 років) та матері з дітьми особливо гостро відчують фінансовий тиск. Що нижчий дохід сім'ї, то більше відчувається тягар витрат на енергообладнання. Водночас доступ до електроенергії залишається нерівномірним залежно від рівня пошкоджень енергомереж у різних регіонах, що посилює соціально-економічну нерівність.

3. Соціально-економічні та безпекові ризики

Відсутність стабільного електропостачання посилює безпекові ризики, особливо для жінок та дітей.

Відключення вуличного освітлення збільшило ризик травмування та погіршило відчуття безпеки під час пересування увечірній час. Жінки частіше за чоловіків повідомляють про занепокоєння через небезпеку на вулиці та додаткові виклики в організації безпечного перебування дітей на вулиці. Зниження доступу до комунікацій та цифрових ресурсів також ускладнює організацію дистанційного навчання та роботи, що призводить до соціальної ізоляції та втрати зв'язку з освітніми та професійними середовищами.

4. Бар'єри у впровадженні енергоефективних рішень

Попри необхідність зменшення енергоспоживання та адаптації до кризових умов, жінки стикаються з численними бар'єрами у впровадженні енергоефективних технологій. Основними перешкодами є відсутність технічної обізнаності та досвіду у виборі та встановленні обладнання, брак доступу до кваліфікованих майстрів та фінансові обмеження. Окрім цього, значна частина жінок зазначає, що рішення про великі витрати ухвалюються переважно чоловіками, що обмежує їх участь у прийнятті рішень щодо енергоефективності домогосподарств.

5. Брак програм підтримки та інформаційної доступності

Більшість жінок не обізнані про можливості фінансування або навчання у сфері енергоефективності. Дослідження показує, що доступна інформація часто є розрізною або складною для розуміння, що створює додаткові бар'єри у впровадженні новітніх технологій у побуті. Спеціалізовані програми підтримки жінок в енергетиці залишаються малочисельними та не враховують специфічних потреб

різних соціальних груп. Крім того, відсутність зрозумілої комунікації між державними органами та населенням посилює соціальну вразливість жінок у кризових умовах.

6. Нерівномірний вплив енергетичної кризи на різні групи населення

Енергетична криза в Україні проявляється нерівномірно в різних регіонах та соціально-демографічних групах. Жінки з малих міст та сільської місцевості частіше декларують зростання навантаження порівняно з мешканками великих міст. Жінки з південно-східних областей України частіше повідомляють про високий рівень дискомфорту та фінансового тиску, що свідчить про регіональну нерівність у забезпеченні енергетичної безпеки.

7. Гендерні обмеження у доступі до енергетичного сектору

Дослідження демонструє, що жінки стикаються з труднощами у доступі до енергетичного сектору через гендерні стереотипи та брак підтримки у професійному розвитку. Енергетика традиційно сприймається як «чоловіча» сфера, що обмежує мотивацію жінок до перекваліфікації або працевлаштування в цій галузі. Більшість жінок не розглядають енергетику як можливий кар'єрний шлях через недостатню технічну підготовку та брак мотиваційних програм.

8. Обмежені можливості для жіночого підприємництва у сфері енергетики

Незважаючи на відкриття нових можливостей для розвитку жіночого підприємництва у сфері відновлюваної енергетики, жінки часто стикаються з бар'єрами на етапі отримання ресурсів та фінансування. Відсутність спеціалізованих навчальних програм, підтримки з боку держави та громадських організацій призводить до зниження інтересу до підприємництва у сфері енергоефективності.

Рекомендації для ключових стейкхолдерів

1. Державні органи влади та місцеве самоврядування

Рекомендація 1: Запровадити комплексну програму підтримки вразливих груп населення під час енергетичної кризи.

- Програма має включати фінансову допомогу для придбання автономних джерел енергії.

- Особлива увага повинна бути приділена сім'ям з дітьми, літнім людям та особам з інвалідністю, оскільки саме ці групи найбільше постраждали від наслідків енергетичної кризи.

Рекомендація 2: Забезпечити доступність інформації про енергоефективні рішення

- Створити регіональні консультаційні центри, де мешканці могли б отримати поради щодо енергоефективних рішень, встановлення автономних джерел енергії та раціонального споживання ресурсів.

- Забезпечити доступність інформації для соціально вразливих груп через багатоканальні комунікації (онлайн-платформи, гарячі лінії, мобільні застосунки).

Рекомендація 3: Запровадити гендерно відповідальні політики у сфері енергетики

- Розробити заходи з підтримки жінок у енергетичному секторі шляхом створення навчальних програм з енергоефективності та підприємництва.

- Сприяти розробці заходів у сфері енергетики на основі гендерного аналізу потреб для розподілу ресурсів та визначення пріоритетів у кризових ситуаціях.

2. Бізнес та енергетичні компанії

Рекомендація 1: Інвестувати в енергоефективні й автономні джерела живлення на підприємствах

- Підтримувати робочі простори з резервним енергозабезпеченням для безперервної роботи та підтримки працівників.

- Розробити корпоративні програми з енергоефективності та інформувати співробітників про енергоощадні практики.

Рекомендація 2: Включити гендерний компонент у корпоративні стратегії енергетичних компаній

- Підтримувати працевлаштування жінок у секторі енергетики, пропонуючи освітні, перекваліфікаційні та менторські програми.

- Забезпечити рівні можливості для жінок у кар'єрному зростанні та професійному розвитку в енергетичній сфері.

Рекомендація 3: Забезпечити соціальну відповідальність бізнесу у підтримці вразливих груп

- Запровадити спеціальні соціальні програми для працівників, що підтримують їх у період енергетичної кризи, наприклад, через надання фінансової допомоги або технічної підтримки.

- Впроваджувати корпоративні програми з надання знижок на енергоефективне обладнання для працівників.

3. Міжнародні організації та донори

Рекомендація 1: Збільшення підтримки проєктів з гендерної рівності у сфері енергетики

- Надання грантів на програми підтримки жінок у енергетичному секторі, зокрема освітні проєкти та професійні тренінги.

- Фінансування проєктів з розвитку жіночого підприємництва у сфері відновлюваної енергетики.

Рекомендація 2: Зміцнення інституційної спроможності громадських організацій

- Підтримувати програми з підвищення інституційної спроможності громадських організацій, які працюють у сфері енергетичної безпеки та гендерної рівності.

- Сприяти обміну досвідом між міжнародними та локальними організаціями з метою впровадження успішних практик.

Рекомендація 3: Проведення досліджень та аналітики з гендерної складової в енергетиці

- Підтримувати регулярний моніторинг впливу енергетичної кризи на різні соціально-демографічні групи.

- Здійснювати аналітичні огляди найкращих практик з інтеграції гендерних аспектів у енергетичну політику.

4. Громадські організації та активісти

Рекомендація 1: Адвакація енергоефективних та гендерно відповідальних політик

Проводити кампанії з підвищення обізнаності щодо гендерних аспектів енергетичної кризи для:

- жінок, особливо з вразливих груп (жінки старшого віку, сільські жінки, жінки з дітьми, жінки з інвалідністю) для підвищення їх енергетичної грамотності та доступу до програм підтримки;

- жінок-підприємниць з малого та середнього бізнесу — для оптимізації енергоспоживання та зниження витрат;

- сільського населення — з акцентом на автономні та відновлювані джерела енергії;

- місцевих громад і домогосподарств — щодо енергозбереження та популяризації автономних рішень (сонячні панелі, біогазові установки тощо), а також розробки проєктів підтримки населення, зокрема ВПО та вразливих груп, щодо впровадження енергоефективних рішень;

- навчальних закладів — розробити навчальні програми з енергоефективності для молоді та місцевих спеціалістів.

- Залучати місцеві громади до обговорення політик та ініціатив, що сприяють гендерній рівності у сфері енергетики.

Рекомендація 2: Освітні та інформаційні ініціативи з енергоефективності

- Організовувати тренінги та семінари для населення з питань енергоефективності та безпеки під час кризових ситуацій.

- Підтримувати онлайн-платформи для поширення інформації про доступні фінансові та технічні ресурси.

Рекомендація 3: Підтримка жіночого підприємництва у сфері енергетики

- Розробляти програми навчання та підтримки жінок, які бажають розвивати підприємницьку діяльність у сфері відновлюваної енергетики.

- Створювати партнерства з бізнесом та міжнародними організаціями для підтримки жіночих ініціатив у енергетичній галузі.

ООН ЖІНКИ В УКРАЇНІ

З 2016 року ООН Жінки в Україні налагоджує міцні партнерські стосунки та досягає вагомих результатів у реалізації свого потрійного мандату у сфері розвитку та гуманітарного реагування. Технічна експертиза ООН Жінки, оперативна підтримка та можливості розробки політик у поєднанні зі здатністю об'єднувати різноманітних партнерів забезпечують унікальну конкурентну перевагу. Як провідна агенція з гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок у системі ООН, ООН Жінки інтегрує гендерні аспекти в процеси координації та прийняття рішень ООН. Вона очолює Групу з питань гендерної тематики (GTG) й Робочу групу з питань гендеру в гуманітарній діяльності (GiHA), що забезпечує аспектам гендерної рівності центральне місце у стратегічному плануванні гуманітарної допомоги та зусиль з відновлення. Як Секретаріат Жіночого фонду миру та гуманітарної допомоги (WPHF), співпраця ООН Жінки з жіночими правозахисними організаціями стимулює локалізоване програмування та задовольняє потреби найбільш уразливих верств населення, особливо в регіонах, які постраждали внаслідок бойових дій на Сході України. Стратегічне партнерство з приватним сектором за допомогою інноваційних механізмів, як-от Принципи розширення прав і можливостей жінок (WEPs), сприяє подальшому розширенню економічних можливостей жінок. Підхід ООН Жінки доповнює роботу інших агенцій та партнерів ООН, усуваючи важливі прогалини, а також забезпечує, щоб лідерство, посередництво та голоси жінок були невіддільною частиною гуманітарних ініціатив та ініціатив у сфері розвитку й відновлення.

ООН Жінки в Україні відіграє ключову роль у просуванні гендерної рівності та розширенні прав і можливостей жінок по всій країні. Організація має понад 65 співробітниць і співробітників, а також 20 національних консультанток і консультантів у Києві та Дніпрі. Організація надає життєво важливу підтримку урядовим партнерам й організаціям громадянського суспільства, спрямовану на захист прав жінок, просування гендерної рівності та розширення можливостей жінок в усіх секторах. Її зусилля зосереджено на трьох ключових пріоритетних напрямках: врядування, лідерство та «Жінки, мир, безпека» (WPS), розширення економічних можливостей і масштабування, гуманітарне реагування й координація, що гарантує центральне місце для голосів і потреб жінок у цих процесах. ООН Жінки бере активну участь у підтримці інтеграції України до ЄС та перенесення гендерних норм ЄС у національне законодавство та політику.

вул. Михайла Грушевського, 9Б,
Паркова дорога, 2, Київ, Україна, 01021

ukraine.unwomen.org/uk
twitter.com/unwomenukraine
www.facebook.com/unwomenukraine
www.instagram.com/unwomen_ukraine